

OOSTVLAAMSE ZANTEN

algemeen tweemaandelijks tijdschrift
voor volkskunde

XLIX - 1974 - 2

UITGAVEN VAN DE BOND

Verkrijgbaar op het sekretariaat, Oscar de Gruyterstraat 42, B 9000 Gent en op de bibliotheek : Kraanlei 63, B 9000 Gent.

1. Oostvlaamse Zanten, nog voorradig tot zolang de voorraad strekt : 15e, 19e jg., 21e tot en met 31e jg., 33e tot en met 47e jg., tegen 200 F per jaargang. Losse nummers ook van de jgg. 1-19 zijn nog beschikbaar tegen 55 F per nummer. **Jaarboek 1945** (jg. 20) van de **Bond der Oostvlaamse Folkloristen** : 159 F (leden 106 F). Inhoudstafel op Oostvlaamse Zanten Jg. I - Jg. XXV, door F. VAN ES : 55 F (leden 42 F). Idem II (Jg. XXVI - Jg. XXXV), door F. VAN ES : 45 F (leden 35 F).
2. **Geïllustreerd Feestnummer** (lustrumnr.) Prijs : 30 F (leden 23 F) + 7 F porti.
3. **Survivances du Passé**, door A. MARINUS (8 p.). Prijs : 15 F (leden 10 F) + 5 F porti.
4. **Zur Entwicklungsgeschichte des Bauernhauses mit durchgezapften Ankerbalken**, door J. SCHEPERS (10 p.). Prijs : 15 F (leden 10 F) + 5 F porti.
5. **Osschaart** door F. VAN ES (overdruk 1945), 28 blz. Prijs 40 F (leden 25 F) + 5 F porti.
6. **2e Lustnummer 1930-1935**. Prijs : 40 F (leden 25 F) + 7 F porti.
7. **Dit is die Excellente Kronyke van de Brahmisten**, (over het teerlingspel) door Emile ANDELHOF. Prijs : 50 F (leden 38 F) + 7 F porti.
8. **Het ontstaan van de Julius-Caesarfeesten te Velzeke-Ruddershove**, door J. en M. JANSSENS-BUYSE. 1940, 10 p., 1 lied. Prijs : 15 F (leden 10 F) + 5 F porti.
9. **Het Curieus en Vermakelijk Namenboek**, door Em. ANDELHOF. Prijs : 40 F (leden 25 F) + 7 F porti.
10. **Folklore en Onderwijs**, door L. HOSTE. Prijs : 15 F (leden 10 F) + 5 F porti.
11. **August Hendrickx, Vlaams Ioncelschrijver herdacht met Bloemlezing uit zijn werken**, door Fr. DE COSTER. Prijs : 40 F (leden 25 F) + 5 F porti.
12. **Pastoor Constant Duvillers, Folklorist en folkloristische Figuur**, door F. VAN ES. Prijs : 40 F (leden 25 F) + 5 F porti.
13. **De Wetterse Reuzen**, door Lic. M. DAEM. Prijs : 30 F (leden 22 F) + 5 F porti.
14. **Sagen uit Noord-Oost-Vlaanderen**, door Dr. G. DE MEYER. Prijs : 40 F (leden 25 F) + 7 F porti.
15. **Een Teerlingspel in Gent**, door Lod. LIEVEVROUW-COOPMAN. Prijs : 30 F (leden 22 F) + 7 F porti.
16. **Spelen mijner Jeugd**, door L. LIEVEVROUW. Prijs : 80 F (leden 60 F) + 10 F porti.
17. **De levende Folklore van het Gewest Balegem**, door M. BROECKHOVE. Prijs : 70 F
18. **Kantwerkstersclub St. Katelijne - Kursus Stropkant, 1e Leerjaar** : 185 F + 7 F porti.
19. **Doods-, Begrafenis- en Rouwgebruiken in het Arrondissement Dendermonde**, door J. PIETERS. Prijs : 150 F (leden 110 F) + 10 F porti.
20. **Het Volksleven te Wieze. 1900-1950**, door J. VAN HAVER. Prijs 150 F (led. 110 F) + 10 F porti.
21. **Inventaris der Apothekerspotten opgesteld in de « Apotheek uit de XVIIIe Eeuw Mus. v. Volkskunde Gent »** door L.J. VANDEWIELE, 1951, 12 blz., 4 ill. Prijs : 40 F (leden 30 F) + 5 F porti.
22. **De Rivaliteit tussen Aalst en Dendermonde**, door H. VAN HESE. Prijs 150 F + 10 F porti.
23. **De folklore van de Hop in Vlaams-België, vroeger en nu**, door Cl. VANHOUCKE, Prijs : 200 F (leden 150 F) + 10 F porti.
24. **Het Sterrelied in het Gebied van Dender en Schelde**, door J. DE VUYST. 1968, 175 blz., 189 liederen en 50 mel., (mit einer deutschen Zusammenfassung). Prijs : 250 F (leden 180 F) + 10 F porti.
25. **Ernest Van den Driessche. Schilder van ons Volksleven**, door R. VAN DER LINDEN, 1968, 32 blz. (op kunstdrukpapier), avec un résumé en français. 2e druk, Prijs : 75 F (leden 55 F) + 7 F porti.
26. **Catalogus Tentoonstelling 125 jaar Gentse Feesten, juli-augustus 1968**, 44 blz. Prijs 50 F (leden 40 F) + 7 F porti.
27. **Kinderzang uit Zwijnaarde**, door Dr. L. GELBER. Prijs : 70 F (leden 50 F) + 5 F porti.
28. **Lodewijk Lievevrouw herdacht** door F. DE COSTER. 1952, 12 blz., 1 ill. Prijs : 40 F (leden 30 F) + 5 F porti.
29. **De Vinkensport in Vlaanderen** (avec un résumé en français). 1969, 165 blz., 42 ill. 3 tek., door M. BROECKHOVE. (Nr. X van de uitgaven van het Alfons De Cockfonds). Prijs : 300 F (leden 200 F) + 10 F porti.
30. **Van het cijskiesrecht naar het algemeen meervoudig stemrecht** (mit einer deutschen Zusammenfassung) door Albert BRACKE. 1970, 52 blz. 11 ill. (Nr. 31 van de Uitgaven van de Kon. Bond der Oostvlaamse Volkskundigen) Prijs : 100 F (leden 80 F) + 5 F porti.
31. **Bibliografie Renaat van der Linden**, door R. BERCKMOES, 1971. Prijs : 40 F (leden 30 F) + 5 F porti.
32. **Kantwerkstersclub St. Katelijne - Kursus Stropkant 2e leerjaar** : 185 F + 7 F porti.
33. **Kantwerkstersclub St. Katelijne - Kursus Cluny 1e leerjaar** : 185 F + 7 F porti.
34. **Huldebetoon E.H. Gabriel Celis gevolgd door zijn Bibliografie sameengelezen** door F. VAN ES. 1954, 20 blz., 1 ill. Prijs : 50 F (leden 38 F) + 5 F porti.

(Zie derde bladzijde van de kaff)

OOSTVLAAMSE ZANTEN

TWEEMAANDELIJKS ALGEMEEN TIJDSCHRIFT VOOR VOLKSKUNDE
ORGAAN V.D. KONINKLIJKE BOND DER OOSTVLAAMSE VOLKSKUNDIGEN

van de dienst voor volkskundige enquêtes in Vlaanderen
en van het internationaal studiekomitee voor ommegangsreuzen

Redaktie : Lic. Renaat van der Linden, Godveerdegemstraat 15, B 9620 Zottegem

Redaktieleden : Maurits Broeckhove, Lic. Marcel Daem, Dr. René Haeseryn.

Ruil en Recensiedienst : Dr. R. Haeseryn, Bibliotheek, Kraanlei 63, B 9000 Gent.

Alle stortingen op postrek. nr. 000-0096946-43, Bond Oostvlaamse Volkskundigen, Gent

INHOUD

Prijs : 55 F

- G. WEZE.** — Hare Majesteit Koningin Fabiola in het Museum voor Volkskunde te Gent 42
- R. VAN DER LINDEN.** — Philip Lemeur, koning der goochelaars met twee volksboeken — Krokodil van Kerselaar en Groot Nieuw Goochelboek 49
- M. BROECKHOVE.** — Humor rond oliekrisis 1973-1974 60
- DIENST VOLKSKUNDIGE OPZOEKINGEN**
- J. DE VUYST.** — Transvaal in het Vlaamse Volkslied (vervolg) 67
- IN MEMORIAM**
- M. BROECKHOVE.** — In Memoriam Oscar Serafien Depraet, Gavere 1888-Gent 1974 48
- BOEKBESPREKINGEN**
- H. OOMS-G. BRAIVE:** Gids voor de kerkelijke wetenschappelijke bibliotheken in België. — **J. LAUWERS:** Geschiedenis van Berg. — **J. van HAVER:** Een 19e Eeuws verzamelhandschrift. Bijdrage tot de Nederl. Incantatieliteratuur. — **H. STALPAERT:** Het sprookjesarchief uit de nalatenschap van Amaat Joos. — **E. I. STRUBBE:** De rechtelijke volkskunde. — **M. J. VAN KERCKHOVEN:** Oud-Geraardsbergen. Verklaring van straatnamen. — **G. MICHIELS:** Retrospectieve Jules Fonteyne. — **R. van der Linden** 63

Oostvlaamse Zanten wordt uitgegeven met de steun van v.z.w.
Noordstarfonds, Gent en het Stadsbestuur van Gent

Hare Majesteit KONINGIN FABIOLA in het Museum voor Volkskunde te Gent

Wimpels van oude ambachten sierden de gevel van het museum. Op het voetpad langs de gevel waren acht "Gentse reuzen" opgesteld die een erehaag vormden. Dit geschiedde ter gelegenheid van de dag die in de geschiedenis van de Koninklijke Bond der Oostvlaamse Volkskundigen, zijn Museum voor Volkskunde, zijn Kantwerkstersklub St.-Kathelijne en het Spelleke van de Folklore in het museum de gulden dag mag worden genoemd. Op die dag immers, 28 januari 1974, omstreeks 16.30 u reed de koninklijke wagen met Hare Majesteit Koningin Fabiola voor aan het museum op de Kraanlei. Zij was vergezeld van de Heer De Kinder, Gouverneur van de provincie Oost-Vlaanderen, Haar sekretaris Prof. P. Paelinck, Haar hofdame Mevrouw Matton uit Gent en een officier als vleugeladjutant. Samen met de Heer G. Van den Daele, burgemeester van Gent, de Heer R. Vandewege, schepen van cultuur van Gent, de Heer Renaat van der Linden, voorzitter van de Kon. Bond der Oostvlaamse Volkskundigen, de Heer Maurits Broeckhove, algemeen sekretaris, Dr. René Haeseryn, konservator, begroetten wij de Koningin en spraken Haar toe :

Mevrouw, wij vinden het reusachtig, dat U naar ons toekomt en niet alleen met woorden willen we dit uitdrukken, maar ook met daden.

Toen wij Hare Majesteit de gevel met de wimpels en de Gentse reuzen gesierd toonden, luidde de wederkerige begroeting van de Koningin met dit ene en zo rake woord :

Het is fantastisch !

Afb. 1 — De reuzen aan de voorgevel van het Museum
Copyright Persagentschap ROL, Ledeberg.

We bemerkten dat er veel volk opgekomen was dat aan de overzijde van de straat Hare Majesteit verwelkomde. Daar verschenen ineens jonge moeders met kindertjes op de arm en die boden Haar bloemen aan. Aldus greep vóór het museum een innige belevenis plaats: de mensen op het voetpad, de moeders met hun kinderen; er was een royale en een diepmenselijke sfeer geschapen van het eerste ogenblik af. Op de treden van de ingang wachtte ons jongste lid van de kantwerkklub, Erik Lorré, zeven jaar oud, de Koningin op en bood Haar bloemen aan. Hij schonk daardoor aan de Koningin veel vreugde. Op de binnenplaats van het museum mochten wij de Koningin vertellen hoe uit het Godshuis van de kinderen Alyn van weleer het Museum voor Volkskunde is ontstaan. Tussen een mooie haag van planten, ons bereidwillig ter beschikking gesteld door de plantsoendienst van de stad, belandden wij, begeleid door de leerlingen-hostessen van IMOV in de kapel van het museum.

Zoals het hoort, zou de Koningin daar plechtig worden begroet. Niettegenstaande het vroege voorjaar mochten we Haar begeleiden tussen mooie indrukwekkende azalea's, de trots onzer Gentse bloemenkwekers. Van het eerste ogenblik af van haar intrede in de kapel begaf zij zich naar de genodigden die Haar opwachtten. Wij hadden graag elkeen de kans gegeven deze mooie momenten te beleven, doch plaatsgebrek enerzijds en de plicht om de Koningin een rustig bezoek aan te bieden verplichtten ons tot een strenge beperking van de uitnodigingen. Het dient te worden getuigd, dat eenieder onder de indruk kwam van de gemeend innige begroeting waarmee zij elkeen toesprak. Het was een uitzonderlijke eer en genoeg onze Koningin te leren kennen. Hier willen we er graag aan toevoegen, als antwoord op de menigmaal gestelde vraag, dat Hare Majesteit keurig Nederlands spreekt! Na dit zo belangrijk als indrukwekkend moment van de voorstelling van de genodigden mochten wij Haar officieel, zoals het heet, in naam van de Koninklijke Bond, de Museumkommissie en de Kantwerkstersklub, vertellen waarom wij Haar hadden uitgenodigd „om eens bij ons te komen”.

Mevrouw,

Voornamelijk om twee redenen hebben wij tot Uwe Majesteit het verzoek gericht om nu het Gentse Museum voor Volkskunde, waar naast zovele andere volkskundige activiteiten sedert vijf jaar, terug een tak van de volkskunst tot nieuw leven werd gewekt die men kantklossen of kantwerken noemt, met een bezoek te vereren. Is het geen markant feit hoe de Gentse Kant omtrent honderd jaar geleden grote belangstelling genoot vanwege ons vorstenhuis, en als royaal een kleed verwerkt onder de naam van "Dentelle de Gand à réseau varié" door de stad Gent aangeboden werd aan Hare Koninklijke Hoogheid de Hertogin van Brabant, die het zo waardeerde dat deze illustere kant door haar wereldfaam genoot, tot grote eer eveneens van haar uitvindster Eerwaarde Zuster Virginie Vrancken, van de Zusters der Visitatie samen met haar leerlingen en de Gentse Weesmeisjes. En wanneer wij vandaag in Gent

het kantkussen, de klosjes, de spelden en het vlasgaren terug als het ware uit hun slaap willen opwekken en wij tot onze ontsteltenis beleven hoevelen er zijn die met groot enthousiasme op dit moment hebben gewacht, dan is het eveneens een hoogstaande gebeurtenis wanneer Uwe Majesteit vandaag die heropleving van het kantwerken in Gent in zijn eigentijdse sfeer van vrijetijdsbesteding komt waarnemen. Mogen wij dan niet zeggen, Mevrouw, dat Uw aanwezigheid hier een bewijs is dat U als het ware, samen met ons, de draad terug opneemt. Mevrouw, wij mogen de tolk zijn van de honderdtwintig kantwerksters van de Kantklub Sint-Katelijne, in ons Museum voor Volkskunde te Gent, van de Raad van Beheer van de Koninklijke Bond der Oostvlaamse Volkskundigen, die zovele volkskundige activiteiten onder zijn beheer heeft, om U te zeggen hoezeer wij Uw medebeleven waarderen. En het weze ons toegelaten om hier in dit uitzonderlijk kader waar de Folklore, de Volkskunde en de Heemschut geen ijdele begrippen zijn, aan U samen met Zijne Majesteit de Koning onze verkleefdheid en hoge waardering uit te drukken en U te zeggen Mevrouw, met een gul hart dat Gij welgekomen zijt, en wij U beleefd vragen U te mogen begeleiden om het allemaal te gaan bewonderen.

Afb. 2 — De Koningin dankt na de begroeting

Copyright Fotoreportage der Vlaanderen, Sint-Amandsberg.

Na het begroetingswoord willen we herhalen, hoe Hare Majesteit onze taal uitstekend begrijpt. Dit konden we vaststellen door Haar dankwoord. Dan is het verder allemaal zo eenvoudig en genoeglijk verlopen, vooral de rondgang in het gebouw, geleid door de konservator Dr. R. Haeseryn, met een merkwaardige belangstelling zodat halt werd gehouden bij zovele voorwerpen, waar de Koningin even dieper op de uitleg wou ingaan. Het was geen haastig lopen, maar een rustig bekijken en genieten. In de zaal van 't poppenspel boden onze poppenspelers Hare Majesteit een korte vertoning aan. De verrassing bestond erin, dat uit het eigen Sprookjesboek "De twaalf wonderlijke Sprookjes van Koningin

Fabiola ” de legendarische poppen, Haar begroetten in een bondig samenhangend spel. Het is onmogelijk onder woorden te brengen welke sfeer de vertoning in de zaal teweegbracht. De Koningin en de genodigden waren uitzonderlijk bezielde tijdens het gulhartig en gemoedelijk spel. Hare Majesteit beleefde er Haar eigen sprookjes ! De Koningin kreeg een tuil bloemen namens het Gentse Pierke. De poppenspelers die aan Haar werden voorgesteld, zullen zeker nooit die dialoog met Hare Majesteit vergeten. Tijdens het verder bezoek aan het museum bleek dat de tijd ook voor Vorsten niet stilstaat en dat zij de tijd moeten in acht nemen. Daar was nog zoveel te zien. De kantwerksters wachtten, zodat besloten werd het overige gedeelte van het museum niet aan te doen en naar de nieuwe

Afb. 3 — Stemming gedurende het poppenspel

Copyright Fotoreportage der Vlaanderen, Sint-Amandsberg.

zaal bij de kantwerksters te gaan, terwijl de Koningin de wens uitdrukte bij een andere gelegenheid terug te komen om het museumbezoek af te werken. Dan kreeg het kantwerk in Gent alle eer. Twee data, 28 oktober 1852 en 28 januari 1974 mogen in de historie van het kantwerk te Gent vermeld worden, waar ons Vorstenhuis grote eer jegens de volkskunst heeft betoond. 1852 : Zijne Majesteit Leopold I verleent het brevet voor de vervaardiging van Gentse kant⁽¹⁾ aan de E. Zusters van de Visi-

(1) Zie BROECKHOVE M., DE GENTSE KANT, met uitleg door Mevr.L. VAN DIJK-VAN HOOREN (résumé en français), uitgave XXXIV van de Kon. Bond der Oost-

tatie. Thans, ruim honderd jaar nadien trekt Koningin Fabiola de lijn door, door haar bezoek aan de kantwerkstersklub St.-Katelijne. Honderd-twintig leden doen het kantwerk herleven. Mooie stukken kant konden worden bewonderd tijdens de mini-expositie bij dit bezoek, De E. Zusters van de Visitatie waren er vertegenwoordigd. Vooraf overhandigde Maurits Broeckhove aan Hare Majesteit zijn werk "De Gentse Kant" in mooi leder ingebonden. De allerbeste mevrouw Schatteman, als vertegenwoordigster van de klubleden, bood als geschenk een katalogus van de tentoonstelling in 1973, waarin wij de geschiedenis van onze kantklub mochten schrijven, en een kantwerkje aan de Koningin aan. Ook de E. Zusters van de Visitatie stelden het op prijs met bloemen en een ge-

Afb. 4 — De Koningin bij de kantwerksters

Copyright Fotoreportage der Vlaanderen, Sint-Amandsberg.

schenk hun grote waardering jegens Hare Majesteit te uiten. Door een haag van klossende kantwerksters waar voortdurend halt werd gehouden, bewonderde de Koningin de prestaties van onze leden, terwijl Mevrouw Van Dijk uitleg verstrekte.

In de kapel ondertekende de Koningin de bladzijde in het Gulden boek met "FABIOLA". Zij bewonderde aandachtig de gulden bladzijde met de miniatuurverluchting en prees de kunst van de kalligraaf Gustaaf Rouquart! In een bundeling van kunst en volkskunde ontving Hare Majesteit een ets van de Gentse kunstenaar Geo Langui, getiteld "De Gentse reuzen"; "De Wetterse Reuzen" en "De beroepsopleiding in de Kunstambachten te Gent tijdens de 14de en 15de eeuw", beide werken

Afb. 5 — De Koningin onder-
tekent het Guldenboek

Afb. 6 — Hare Majesteit bewondert de ets van
Geo Langie

Copyright Fotoreportage der Vlaanderen, Sint-Amandsberg.

van Marcel Daem, en "Ikonografie van Sint-Niklaas in Vlaanderen" een luxeuitgave van Renaat van der Linden. In zijn dankwoord beklemtoonde Renaat van der Linden de volkskunde als wetenschap.

Mevrouw,

In de rijke en schone stad Gent bestaat een band tussen het Museum voor Volkskunde en het Koninklijk Paleis. De Bond der Oostvlaamse Volkskundigen beheert dit museum en tien jaar geleden heeft het Zijne Majesteit behaagd onze Bond de titel van "Koninklijk" te verlenen. Zo staan we enigszins rechtstreeks in uw dienst.

De voorstellingen in dit gebouw laten U ontdekken, hoe onze ouders en grootouders leefden, woonden en werkten. Er bestaat een konstante en een wisselende lijn in ons bestaan. Bij de schoenlapper bemerkten we de grillige sprongen van de mode. Maar de schoenlapper zelf bewees reeds in de vorige generaties hoe hij een voorloper was van de vijfdegenweek door de "maandag" vrijaf te nemen. Thans is het de zaterdag geworden. Nil novi sub sole. Een ander contrast beleven we in de kapel, waar er schatten en schrijnen van de volksdevotie berusten, maar waar boven de zoldering boeken en tijdschriften i.v.m. de studie van het volksleven berusten. Een museum heeft allerlei taken: verzamelen, op keurige en op verantwoorde wijze tentoonstellen, en dan zo mogelijk: bestuderen en publiceren. Onze Bond organiseert studeert en publiceert. Wij zijn zo blijde U enkele publikaties te mogen overhandigen, waar de Reuzen, het Kunstambacht en Sint-Niklaas breedvoerig behandeld worden.

Dit Museum is een schrijn van wetenswaardigheden, maar tevens een echt levend museum, door de prestaties van de kantwerksters en door de rol van Pierke in het kader van het poppenspel.

Het museum en onze publikaties trachten de eigen aard en het specifieke wezen van de vorige generatie te ontdekken en te erkennen. We trachten dit statisch element aan een dynamisch feit aan te schakelen: de volkskunst langs het kantwerk en het poppenspel. Moge dit museum U het karakter en de levenswijze van ons volk beter helpen doorgronden en begripen.

Wij betuigen U Majesteit onze diepdoorvoelde vreugde en erkentelijkheid.

Wanneer Hare Majesteit bij het verlaten van het Museum hare blikken op de feestelijk verlichte gevel vestigde, waar de reuzen in volle glans tot afscheid nog in het gelid stonden, kon Zij nog niet heengaan vooraleer naar haar volk toe te treden dat aan de overzijde van de straat geduldig had gewacht en dat Haar tot grote ontzetting van de veiligheidsdiensten volledig omsloot. Werkelijk een moment om nooit te vergeten : het spontaan gebaar van de Koningin naar de mensen aan de overzijde van de straat en het wederkerig beantwoorden in een eendrachtig tegemoetkomen. Het werd dan de laatste begroeting van Hare Majesteit, samen met de oprechte goede wensen aan Zijne Majesteit de Koning en een tot wederziens.

G. WEZE

IN MEMORIAM Oscar Serafien DEPRAET

Gavere 1888 - Gent 1974

Met ontsteltenis vernamen we het plots overlijden van ons zeer actief medelid, de Heer Oscar Serafien DEPRAET op 4 maart 1974.

Zijn bijdragen in Oostvlaamse Zanten verschaften luister aan ons tijdschrift, vooral zijn volkskundige enquête over "Duiventorens in Oost-Vlaanderen", OVZ 41e jg. (1966) p. 125-160 en 190-208, waarvoor hij de hele provincie doorkruiste. Zijn hoge leeftijd was geen hinder voor zijn buitengewoon verspreide creatieve activiteit.

Doordat hij bestuurs- en werkend lid was van verscheidene kleinveeteeltkringen, o.a. van de K. M. Het Neerhof, kon hij belangrijke artikels met betrekking op dieren bij ons publiceren, b.v. "Preekheerpaters en Preekheerduiven" OVZ 41e jg. (1966), p. 73-74; "Brokken uit de duivenmelkerij van de 19e eeuw" OVZ 41e jg. (1966) p. 97-98 en "Hannengevecht, een volksspel" OVZ 42e jg. (1967), p. 6-10.

Wij hebben steeds ondervonden dat bij hem nauwgezetheid en plicht twee onafscheidbare punten waren. Van de kleinste tot de gewichtigste opdrachten maakte hij een erezaak. We zullen hem immer dankbaar blijven.

Het Museum voor Volkskunde bedacht hij met zeer interessante voorwerpen, waaronder een merkwaardige verlostang.

We bieden de diepbedroefde echtgenote, Mevr. Depraet-Cloekaert en de familie onze innigste deelneming aan.

M. BROECKHOVE.

PHILIP LEMEUR

koning der goochelaars met twee volksboeken

Krokodil van Kerselaar en Groot Nieuw Goochelboek

Max Rosseau besteedt in zijn werk "De Gentse Foor — In de goede oude Tijd"⁽¹⁾ ruim vier bladzijden aan Philip Lemeur, de vernuftigste der goochelaars die in 1844 voor de eerste maal met een mechanisch teater "De Wereld in 't Klein" op de Gentse foor verscheen. Hij behoorde tot een vermaarde familie waarvan de naam op de kermissen nog niet verdwenen is. Hij is Gentenaar van geboorte, uitzonderlijk behendig en vernuftig, eergierig, rad van tong, daadvaardig. In 1857 richtte hij in het kader van de Gentse vastenavondfeesten op eigen kosten een indrukwekkende liefdadigheidsstoet in. Gedurende vele jaren bezette hij de trappen die tot het Sint-Amandspleintje leidden, met zijn barak waarvan de voorgevel meer dan twintig meter lang was. Hij bestempelde zichzelf als de KONING DER GOOCHELAARS en het TROETELKIND VAN VLAANDEREN⁽²⁾. Hij was ongeëvenaard in het voeren van reclame. Op een keer begaf hij zich naar de markt om eieren te kopen. Bij een verkoopster nam hij omzichtig een ei uit de mand, brak het even en haalde er een goudstuk van twintig frank uit te voorschijn, terwijl de omstanders en de verkoopster vooral dat feit verstomd poogden te begrijpen. De boerin wou geen enkel ei meer verkopen. Wat er met de overige gebeurd is, heeft niemand achterhaald. Philip Lemeur deelde strooibriefjes uit over zichzelf... en zijn barak en familie. Een tekst van 1864 stipt aan: "De koning der goochelaars, Philip Lemeur, professor der wetenschap, der elektriciteit, en van dubbel gezichtsvermogen, begiftigd met verscheidene eretekens...". Dat geschiedde honderdentien jaar geleden! Hij verdiende ontzettend veel geld, maar de veranderingen aan zijn barak, advertenties, overdreven vrijgevigheid aan filantropische instellingen, een gevaarlijk en verderfelijk opbod om een beste plaats op de foor te veroveren brachten hem regelmatig aan de rand van het bankroet. Zijn tegenslag nam een aanvang na het heengaan van zijn kinderen die na de dood van hun moeder een nieuw huwelijk van vader niet aanvaardden. Hij overleed in het burgerlijk hospitaal te Gent op 13 maart 1896. Geen enkel artikel over de befaamde "skamoteur" vermeldt, dat hij twee boeken schreef⁽³⁾.

(1) Max ROSSEAU, *De Gentse foor. In de goede oude tijd*. Gent, 1960, 49-54, in het hoofdstuk "De Grote Barakken".

Em. ANDELHOF, *Gentsche typen. Fliepe, de skamoteur*, Oostvlaamse Zanten, XV (1940) 127-130.

Idem, *Galerij van Gentsche typen*. Met inleiding van Paul de Keyser. Gent, 1942, 101-105.

(2) Herinneringen aan Philippe Lemeur bevinden zich in het bezit van Norbert Rosseau te Gent, o.a. de franstalige zilveren erepenning, met tekst op de ene

Prof. Dr. M. Hoebeke heeft een schets geboden voor het leven van Désiré-Joseph Vander Meersch, een Oudenaardse geleerde, een geneesheer met een veelzijdige begaafdheid en belangstelling en publikatie (1789-1863)⁽⁴⁾. "…van 1825 tot 1863 loopt onafgebroken één draad: die waarlangs een medicus zich in zijn vrije tijd ontwikkeld heeft van een jonge man met belangstelling voor de lokale geschiedenis tot een gedegen literair-historicus en een belangrijke, weliswaar in de achtergrond staande bouwer aan de wedergeboorte van het Vlaamse volk".

Zijn bibliografie vermeldt 42 nrs. Ons interesseert in hoofdzaak hiervan nummer zevenendertig, aan de ene zijde omdat het als basis dient voor de tekst van Philip Lemeur, aan de andere zijde omdat het in lokaal dialect is gesteld:

De Krokodil van Kerselaer. Een Oudenaerdsche saga of volksvertelsel uit de XVIe eeuw, in plaetselyk dialect door wijlen Doctor D.J. Vandermeersch.

De inhoud op bladzijde 47 geeft er nauwgezet de hoofdstukken weer.

Voorrede	1-X
I. De Krokodil van Kerselaer. Eene oudenaerdsche Saga uit de XVIe eeuw	1
II. Het geschiedkundige dezer Saga	14
III. Jaerlyksch negendaegsche feest dat eertyds in de kapel ten Kerselare gevierd werd	27
IV. Jubelfeest in het jaer 1772 gevierd	29
V. Jubelfeest in het jaer 1860 gevierd	33

Dr. Désiré-Joseph Vander Meersch staat in betrekking met allerlei geleerden en vorsers en vooraanstaanden van zijn tijd: Ph. Blommaert, C.P. Serrure, J.F. Willems, Prudens van Duyse, Jules de Saint-Genois e.a.

---

zijde: voor hulp aan de arme blinden 1874, en op de andere zijde: Foor van Leuven, aan Lemeur Philippe van Gent.

- (3) Le petit bleu du matin, 20 april 1895. Reportage van een journalistenbezoek bij die zieke Philippe in het burgerlijk hospitaal.
De skamoteur overhandigde een biografische nota aan de reporter, waaruit deze aanstipt, hoe Philippe in het eerste jaar van zijn huwelijck 5.000 frank terzijde legt!
Ibidem, zaterdag 14 maart 1896, bericht over zijn dood, met schets van het bovenlichaam. (Est mort vendredi, d.w.z. 13 maart)
Gazette van Gent, 6 juni 1894. Ibidem, 14 maart 1896, bericht van zijn dood: heden morgend om 8 uur.
- (4) M. HOEBEKE, Dr. Désiré-Joseph Vander Meersch (1789-1863). Inleiding tot "Uit de geschiedenis van het Geslacht Vandermeersch" door Elsa Vandermeersch-Lantmeeters. Afzonderlijk uitgegeven onder de auspiciën van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde. Oudenaarde, 1973, 47. De bibliografie van D.J. Vander Meersch treft u aan op p. 44-47.

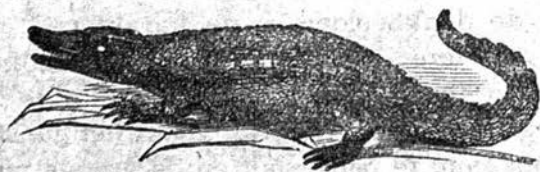
18

VERSLAG
DER
VOLKSVERTELLING

UIT DE XVIe EEUW,
Getrokken uit het Historieboek

GESCHREVEN OVER DE
KROKODIL VAN KERSELAERE,

IN PLAATSELIJK DIALEKT, DOOR WIJLEN MIJNHEER DOCTOR
D. J. VAN DER MEERSCH, MET NIEUWE
INLICHTING, BESCHREVEN DOOR DEN HEER **LEMEUR**
PHILIPPE TEN JARE 1875.

GENT,
DRUKKERIJ VAN VANDERHAEGHE-D'ANVERS, ST-AMANDSTRAAT, 7.
1875.

Afb. 1: Titelblad van de volksvertelling over de krokodil van Kerselaar

In 1844 "vervaardigt" Désiré-Joseph Vander Meersch de sage of het vertelsel van de krokodil in lokaal dialect om een verplichting na te komen jegens een Gentse hoogleraar C.P.F. Deze man had op zijn beurt een verzoek ontvangen van Victor Delcourt⁽⁵⁾, rechter te Brussel. Delcourt zocht alom in Vlaanderen medewerkers om dialektteksten te leveren voor het werk van M. Firminich : *Germaniens Völkerstimmen*. Delcourt stelt het op prijs teksten te krijgen uit Brugge, Oostende, Ieper en vooral Oudenaarde, alwaar — naar men hem verzekert — het oude voornaamwoord *du* en *dyn* nog in de volksmond weerklinkt. Als onderwerp zou men bij voorkeur nemen kleine vertelsels die de Duitsers Märchen (sprookjes) noemen, of volksliederen in betrekking met plaatselijke tradities... In deze stukjes zouden zoveel mogelijk typische plaatselijke uitdrukkingen moeten aangehaald worden, zoals *bachten*, *horken*, *poetsen*, *haestti* (*haest di*). De franstalige brief uit Brussel is gedateerd 30 Janvier 1844 (zie bijlage). In augustus 1844 heeft de dienstwillige dokter en historicus zijn "Oudenaersch stukje den heer S. (Gentse Professor) overgemaekt om tot zyne bestemming te worden gezonden. — Of de heer Firminich ervan gebruik heeft gemaekt is ons onbekend, vermits wy zyn *national werk* niet hebben kunnen onder het oog krygen" (24-26).

De Archivaris J. VAN DE VELDE schreef de Voorrede voor deze uitgave, I-X, ondertekend Oudenaerde, den 21sten April 1868. Hij kan de tekst postuum, met toelating van den heer August Vandermeersch, "broeder des kundigen schryvers, voor de eerste mael in 't licht geven" (IX). Verscheen het verhaal reeds voordien in het Nieuws- en Annoncenblad van Audenaerde? Op hetzelfde blad van de voorrede leest u immers: "Dat de heer V.D.M. de denkbeelden ... de karakters ... zo zeer de nieuwsgierige aendachts des lezers weet te boeijen, dat deze met een altyd aangroeiend verlangen het einde der verdichte handeling te gemoet ziet, behoeft nauwelyks gezegd te worden. Hiervan levert het gunstige onthael dat zyn gewrocht bereids alom te beurt valt en de gretige nieuwsgierigheid waarmede het door de bevolking van Oudenaerde en der omstreken gelezen wordt, een welsprekender bewys dan dat wy met woorden zouden kunnen uitdrukken".

De tekst van het verhaal neemt bladzijde 1 tot 13 in beslag. Van blz. 14 tot 26 krijgen we hoofdstuk II Het geschiedkundige dezer Saga. De volgende hoofdstukken III, IV, V Het jaarlijks negendaags feest, het jubelfeest in 1772 en in 1860 met uitvoerige weergave van de deelnemende parochies, de stoet en de voorstellingen daarin houden geen rechtstreeks verband met de titel van het boek en horen er niet bij. Klaarblijkelijk heeft archivaris J. Van de Velde van de gelegenheid gebruik gemaakt om oude en voor hem recente wetenswaardigheden vast te leggen. Op basis

(5) Zie bijlage. Hermann von der DUNK, *Der deutsche Vormärz und Belgien 1830/48*. Wiesbaden, 1966, Institut für europäische Geschichte. Band 41, 290 : Dr. Firminich, Berliner Germanist und Pangername, in het kapittel : Das deutsche Werben um Flandern, 263-64 : die sogenannte "Du-Dij-nen"-Frage.

van het eerste deel kunt u de naam van devotieboekje naar voren schuiven.

Dr. D.J. Vander Meersch steekt zijn verhaal over de krokodil in een speciaal kleedje :

Een zestigjarige weduwe uit de welhebbende burgerklas woonde sinds een geruimen tyd by haren gehuwden zoon die eenige jonge kinderen had, van welke het oudste, Nolleke (Arnoldus) genaemd, slechts zyn twaelfde jaer had bereikt.

In den wintertyd gingen man en vrouw dikwyls den zondagavond doorbrengen in een vriendenhuis van de buert, terwyl de oude grootmoeder over de kinderen bleef zorg dragen... Niets deed zy liever dan ze te bed brengen... soms was zy genoodzaekt, byzonderlyk des zondags, hen op een vrolyk deuntje of op een vertelsel uit het *blauwboekskes*⁽⁶⁾ te vergasten...

'K hê my voader dikkels hoore zeggen dat, up de ploatse woar nuy nog de kapelle van onze lieve vrouwe van keezer stoat, het veurtyds al bos was en zulke nen grooten bos datter wulven en ander kwoa beesten in weunden...

De grootmoeder verhaalt, dat op zekere keer meer laweit en gehuil weerklonk dan naar gewoonte... De jagers van de heer van Pamele verklaarden na een verkenning dat een bedelaar een monster in de slangenput had gezien... De heer en bedelaar doden het dier, een krokodil, en het kwam terecht in de kapel die de baron ingevolge zijn belofte tijdens het gevecht had beloofd.

De uiteenzetting neemt dertien bladzijden in beslag, zodat u zich de langdradigheid en de onderbrekingen van het kind kunt inbeelden.

* * *

Philip Lemeur besteedt drie bladzijden aan de ligging van Kerselare-Edelare, het wereldlijke rechtsgebied, de verbeurdverklaring en verkoop van de kapel tijdens de Franse republiek, de stichting, klaarblijkelijk door Jacob van Soigny, baron van Pamele.

Van bladzijde 5 tot 11 volgt een verkorte tekst. We halen de eerste regels aan, ten titel van vergelijking :

Eene oude weduwe uit de welhebbende burgerklas met name Meleke Keyzer vertelde 's avonds aan eene der kinderen van haren zoon, bij wien zij in huis was en die, omdat hij al twaalf jaar was, langer op mogt blijven dan de anderen. nuttige geschiedenissen, terwijl hun vader en moeder in de gebuurte hun ook gingen ver-maken : hun oudste zoontje, Nolleke genaamd, deed niets liever als naar die nuttige gebeurtenissen te luisteren die zijne grootmoeder hem verhaalde gedurende de afwezigheid zijner ouders.

Op de plaats waar nog de kapelle van O.L.V. van Keeser staat, was het voortijds ne groote bosch waar wolve (sic) en andere kwade beesten in zaten...

* * *

---

(6) Blauwboekje, boek(je) met blauwe omslag, volksboek.

De jagers van de heer van Pamele, de bedelaar en de heer komen op hun beurt aan bod. De historie is werkelijk bondig weergegeven.

Ons interesseert vooral de tekst op blz. elf tot zestien :

WARE OORSPRONKELIJKE ONDERRICHTING

over het gesprek

VAN DE KROKODIL

Dit kapittel bevat vooreerst een familiechroniek, daarna een opsporing van een krokodil te Aalst bij Louis Meert en tot slot een niet ondertekend getuigschrift i.v.m. de krokodil.

Vooraan krijgen we een sobere, goedkoop opgestelde historiek.

” Johannes-Franciscus Lemeur, geboren in het jaar 1771, en overleden in den ouderdom van 70. jaren te Gent, en zijne echtgenote Maria Bellefort, geboren in het jaar 1772, en overleden in den ouderdom van 73. jaren te Oostende, zij hebbe beide die kermessen van O.L.V. van Kerselare bezocht, de moeder met suikergoed, en de vader met eene paardjesmolen. Zij hebbe ook daar hun jubelfeest gevierd van meer dan vijftig jare al daar gereisd te hebben met hunne koopwaren. Zij hebben elf kinderen verwekt daar er eene van geboren is te Kerselaere en een te Oudenaerde, en de andere nege te Gent.

Die famiele heeft daar eene Krokodile zien hangen in de kerk van hunne jongste jeugd af, en die omtrent de lengte had van twee elle, dan nog eene kleinere die op eene plank genageld was en aan de voeten van de Maagd stond.

In de Fransche oorlog heeft men alles wat zich in de kerk bevond er uit gehaald.

Mijnheer Philippe (sic!) de jongste der kinderen is geboren in het jaar 1822, en volgens dat zijn vader en moeder hem gezegd heeft aangaande deze geschiedenis, en dat hij van zijne kindsche jaren af eene krokodil heeft zien hangen in eene schuur te Aalst, is er toe geraakt hem het geschiedkundig boek te kunne verschaffen aangaande deze zaak. Mijnheer Philippe kon niet meer ruste aangaande die Krokodil tot hij eindelijk op de weg gekome was...

Hij veronderstelt dat het de krokodil is, tijdens de Franse revolutie te Kerselare verdwenen...

” M. Louis Meert, bij wien hij in de schuur hangde, wilde van de verkoop van dat monsterdier niet horen. ”

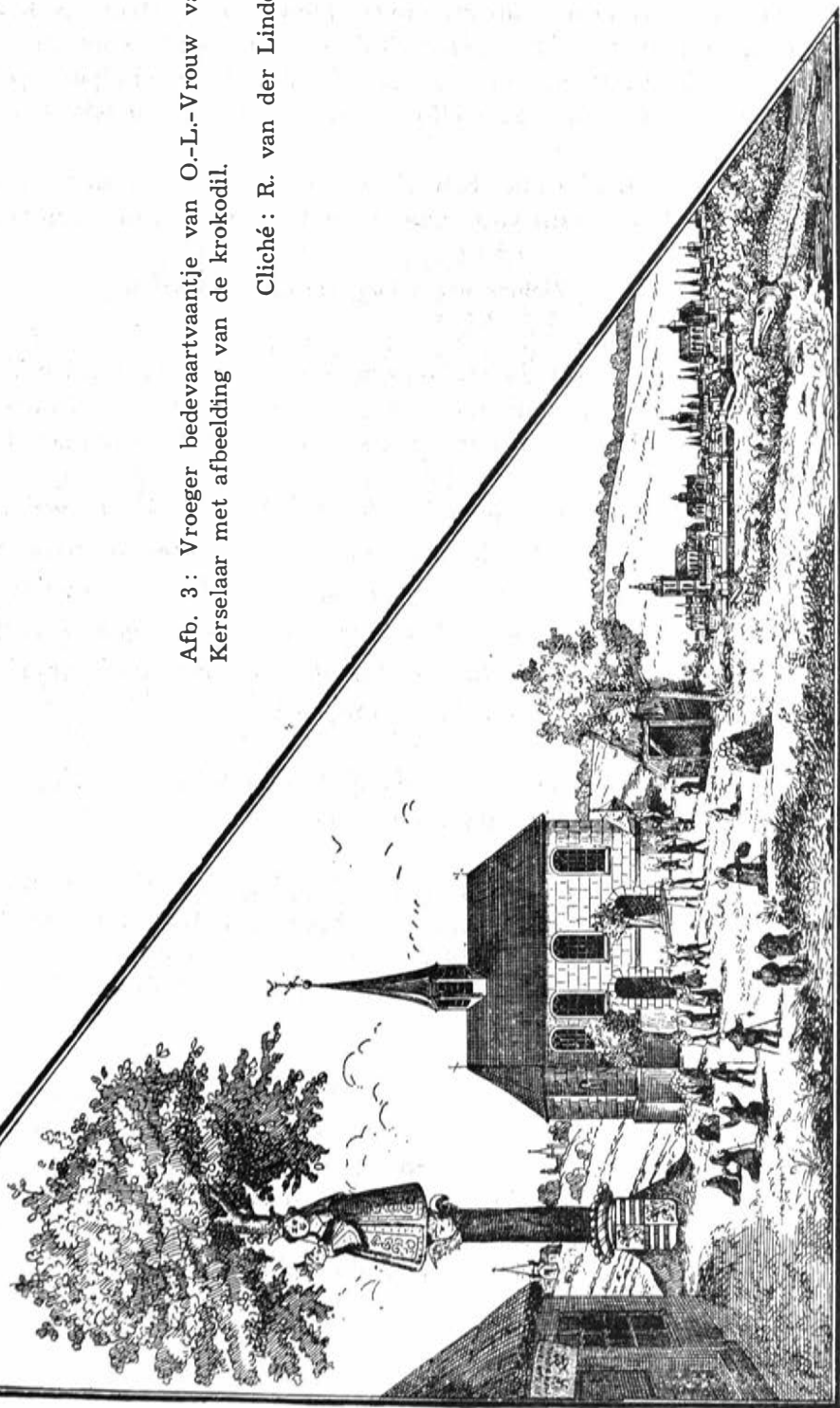
* * *

De meeste vaantjes van de bedevaartplaats Edelare-Oudenaerde en ook santjes tonen het beeld van de krokodil. Hier ziet u de krokodil in de scherpe rechterhoek en op de achtergrond gebouwen van de stad Oudenaerde. (Renaat v. d. Linden, Bedevaartvaantjes in Oost-Vlaanderen. Bijdrage tot de studie van de Legendes, de Ikonografie, de Volksgebruiken. Ledeberg-Gent, 76-78, zie afb. 3).

Afb. 3: Vroeger bedevaartvaantje van O.-L.-Vrouw van Kerselaar met afbeelding van de krokodil.

Cliché: R. van der Linden

Op negen maart 1866 overleed Ludovicus Meert. Onze Philip verstrekt een uittreksel van zijn overlijden. Dan vertrok de krokodil naar een eigendom van "Mijnheer Philippe" in Gent, waar kunstige beeldhouwers de klauwen, een stuk aan de staart, de schelpen op de rug, het gebit en de ogen in orde stellen, zoals het vroeger geweest wast.

Het laatste blad raakt Kerselare niet meer, geen zier, maar past uitsluitend in het kraam van onze skamoteur en van de kermisdrukte :

Ziehier het geloofwaardig getuigschrift.

Op welke wijze de oude notabele van de stad Aalst, de waarheid getuige van deze geschiedenis van in de schuur van M. Louis Meert, van hunne kindsche jare af eene monster krokodil zien hangen hebben :

Wij ondergeteekende notabele van de stad Aelst, verklaren dat de Krokodil metende eene lengte van vijf meters en tentoon gesteld door den heer Philippe aan den genaamde Louis Meert, van deze stad heeft toebehoord die hem sedert het jaar 1810 in bezit gehad heeft. Voor dit tijdstip is deze Krokodil bewaard gebleve door de oude graaf de Bethune op het kasteel te Liedekerke en Overmere.

Philippe Lemeure wist warempel hoe elkeen in uitzonderlijke gevallen belang stelt in autentieke bewijzen.

Hij levert niet alleen een "Verslag der Volksvertelling uit de XVIe eeuw", getrokken uit een historieboek, maar vertelt over zijn ouders, hun verblijf en hun jubileum in Kerselare, over de verdwijning van de krokodil aldaar, over zijn vondst in Aalst en het herstel van het monster^(6a).

Dit dokument is op zijn manier een volksboek, waar een baron en een bedelaar als held optreden, zodat het een episch karakter vertoont, waar een bedevaartplaats met geschiedkundige gegevens naar voren treedt, zodat het een didaktische waarde verkrijgt, waar de waarde van een wondere krokodil in beschreven wordt, zodat het op een markt en een bedevaartplaats tegelijk geheel op zijn plaats is.

(6a) Em. Andelhof stipt aan, OVZ 128, hoe Fliepe tegenspoed beleefde in en door zijn tweede huwelijk met een veel jongere vrouw. Hij liet zich niet ontmoedigen, toen eerst zijn kinderen en dan deze vrouw hem in de steek gelaten hadden... en toonde op de foor Congolanders, later krokodillen en slangen...

Max Rosseau verklaart in "De Gentse Foor", 50: Philip betitelde zich zelf *Koning der goochelaars*, en zegde het *Troetelkind* der Gentenaars te zijn. In werkelijkheid bestempelt Philippe zich als 't Troetelkind van Vlaanderen (wat een jammerlijke fout op de kaft van zijn boek — 't Toetelkind!). Hij beperkt zijn waarde niet tot de hoofdplaats van een provincie, maar eist heel Vlaanderen op als zijnde het gebied waar hij werkt en waarachtig geliefd is!

GROOT NIEUW GOOCHELBOEK

DOOR

PHILIPPE

Koninglijke Goochelaar

BIJGENAAMD

't Toetelkind van Vlaanderen

*vermeerderd met veel nieuwe toeren,
welke nog niet aan 't licht gekomen zijn,
ook vermeerderd met de kunst van
Fransche en Engelsche taal zich zelve te
leeren op 8 dagen tijd.*

EIGENDOM

PRIJS 20 CENTIMEN

GENT

Drukkerij F. en R. BUYCK gebr., Steendam, 45.

1884

Afb. 3: Titelblad Groot nieuw Goochelboek

Deze uitgave berust in de verzameling J.J.L. Tummers te Brussel die o.a. meer dan tweeduizend nummers i.v.m. de goochelkunst bevat. De titel op het boekje en het boekje zelf zou men enigszins als boerenbedrog mogen omlijnen. U leest er niet veel kunstgrepen of goocheltoeren in. Lollekens (op zijn Gents !!) vormen de hoofdschotel. De teksten vooraan zijn redevoeringen van Philippe in betrekking met een honderdjarige, zodat men bijna van een allegaartje of een hutsepot mag reppen.

Op bladzijde 2, de rugzijde van de kaft, belooft hij eerst gezelschapstoeren :

M

Gezien mijnen ouderdom en mijn Jubelfeest van gedurende 50 jaren de Foore van Gent en de Schouwburgen van België, Holland, Frankrijk, Engeland en Duitschland bezocht te hebben, heb ik de eer het geëerd publiek mijne gezelschapstoeren aan te leren.

Hij belooft verder op een tikje onsamenhangende wijze zijn levensloop. In betrekking met de kans op de kaft en de kunst " van Franse en Engelse taal te leren op acht dagen tijd " leest u enkel een povere zin : " Nu heb ik geleerd op 16 maand oud te worden vertaald in 't Fransch ". Zo bemerken we op het eerste blad dat we ietwat met de kous op het hoofd thuis komen.

Op bladzijde drie tot vijf leest u twee redevoeringen en een rijmelarij, voorgedragen op de honderdste verjaardag van Pieter Termijn, kostganger in het Oud Mannenhuis te Gent, op 5 juni 1894 in naam van de gemeente der Godshuizenlaan. Pieter-Livinus Termijn vertoeft reeds zeventien jaar in de instelling waar de Broeders van Liefde hem uitstekend verzorgen. Als nederig herinneringsgeschenk biedt het gemeente hem bloemen aan !

LOLLEKENSBOEK

om zich kreupel te lachen

Tot op bladzijde tweeëndertig biedt de auteur u grappen, anekdoten, korte verhalen en vanaf bladzijde twintig tussenin lukraak allerlei kunstgrepen. Hier volgen enkele voorbeelden : *Een kunstje met 36 nullen. Om een glas water het onderste boven op tafel te zetten, zonder dat er iets uit loopt. Om bier en water in een glas te doen zonder dat het zich vermengd (sic). Om uit een flesch te kunnen drinken zonder het stopsel er af te trekken. Om te kunnen zeggen wat op een kaart staat die op de grond ligt. Om van vijf kaarten er drie te maken.*

Philippe Lemeur leefde klaarblijkelijk alleen in de dokumenten en het geheugen van foorkramers⁽⁷⁾, maar in werkelijkheid pronkt hij met zijn geest in het luisterrijk kader van onze volksboeken. Zijn eerste geestelijk kind is vooral historisch en didaktisch (en voor zijn zaak propagandistisch) gericht. Met het tweede wil hij pleziertjes en lust en ontspanning bezorgen. Heeft niet elke mens daar nood aan ? Een grootmeester van de Gentse foer leeft op deze wijze nog immer voort bij de

---

(7) De zuster Frederika van Philippe die met Maxiliaan Consael huwde, vormt samen met haar man het vertrekpunt van de zaak " Jan van Gent ", in Edelare-Oudenaarde. Het bedrijf is nog steeds in de handen van verwante afstammelingen. Zie Max Rosseau, o.c. 21.

Gentenaars en de volkskundigen, op een domein waar we het niet hadden vermoed⁽⁸⁾.

De auteur biedt zijn oprechte dank aan Mevrouw Vandermeersch-Lantmeeters te Oudenaarde voor de hulp tijdens de opzoekingen. Het boek van Dr. D.J. Vandermeersch, postuum uitgegeven in 1868, berust in het familiearchief te Oudenaarde, samen met het handschrift van de publikatie. Het meet 17,20 × 10,6 cm. Het boekje van Philippe Lemeur berust in de verzameling Renaat van der Linden te Zottegem.

R. VAN DER LINDEN

Bijlage

Bruxelles 30 janvier 1844

Mon Cher Monsieur S...

Je prends la liberté de vous demander un petit service. Vous vous souvenez que je vous ai parlé dans le temps de l'ouvrage de M. Firminich Germaniens *Völkerstimmen*, en vous priant d'engager quelques écrivains flamands de votre... territoire (?) à envoyer des échantillons des dialectes de la Flandre. Malheureusement on n'a pas répondu à l'appel de Mr. F... Ayant envoyé plusieurs pièces en dialectes du Brabant et du Limbourg j'ai reçu de Mr F une lettre par laquelle il me prie de nouveau de lui trouver quelques dialectes de la Flandre. Auriez vous la bonté de parler à quelques personnes? J' ai déjà Termonde et Gand (extrait de Jefken et Mietjen). Je voudrais avoir Bruges Ostende Ypres et surtout Audenaerde ou d'après qu'on m'assure l'ancien pronom *du* en *dyn* s'entend encore dans la bouche du peuple. Le sujet de ces pièces devraient être de petites histoires (vertelsels) que les Allemands appellent *Märchen* ou des chansons populaires relatives à des traditions locales...

Il serait vraiment regrettable que les dialectes flamands ne fussent pas convenablement représentés dans cet ouvrage que l'auteur appelle *national Werk*. Si vous pourriez avoir des dialectes de la Zelande cela serait excellent. Mr Firminich m'écrit qu'il n'a reçu de la Hollande que deux pièces.

Dans les morceaux à faire il conviendrait de faire entrer autant que possible les expressions locales remarquables p. ex. pour la Flandre: *bachten, horken, pootsen, haeste* (*haeste di*), enz...

Agréez, enz...

V.

Signé Delcourt

---

(8) Het zou dubbel en dik de moeite lonen te onderzoeken in welke hand- en volksboekjes de legende van de krokodil in de eigen streek of in de vreemde plaats heeft. De Potter haalt in zijn *Geschiedenis der Vl. Gem., VIe R., Deel I, Edelare, 25*, een tekst uit een Oudenaards handschrift aan: "Den XIen September XV^oLV (1555) starf Mher Joos van Joigny, heere van Pamele. Hij hadde gheweest te Hierusalem ende bracht van daer mede de crocodile die te Kerselare in de capelle hangt".

De krokodil zou volgens de traditie tijdens de Franse revolutie naar de universiteit van Gent overgebracht zijn en vervangen door een kleinere die echter geen te felle indruk verwekte. Dan zou er een derde exemplaar gekomen zijn, een werk van de Gentse beeldhouwer Van Biesbroeck (De Potter). Deze houten krokodil, ongeveer twee meter lang, wekte de bewondering van groot en klein, tot een brand de kapel vernielde op 24 februari 1964.

De krokodil als *ex-voto* vindt u in Abbeville, Madrid, Sevilla, St.-Omaars, Oiron, St.-Bertrand de Comminges. Zie Biekorf, Brugge, LIX (1958) 256, 284, 317, LX (1059) 94.

HUMOR ROND OLIEKRISIS 1973-1974

Ons volk lacht graag en lacht veel. We stippen het echter niet voldoende aan. Daarom volgen humoristische gezegden die slaan op een nationaal en internationaal gebeuren.

Op 12 november 1973 besliste de Regering om op zondag 18 november 1973 de eerste autoloze zondag in te stellen, naar aanleiding van de verminderde olielevering door de Arabische petroleumproducenten aan de niet bevriende landen. Op dat tijdstip was België een niet bevriend land.

De oliekrisis werd door deze petroleum-producenten uitgelokt naar aanleiding van hun oorlog met Israël (22 oktober 1973). Twee woordvoerders bezochten na de genomen maatregel de hoofdsteden van de niet bevriende landen van West-Europa om uitleg over hun beslissing te verstrekken. Ze gaven onomwonden te verstaan dat de oliekraan niet onmiddellijk opnieuw volledig zou worden opengedraaid wanneer het konflikt met Israël zou geregeld zijn. Deze waarschuwing zette de Westerse landen ertoe aan voorzorgsmaatregelen te nemen. Een van de maatregelen gold de instelling van "autoloze" zondagen. Voor ons land belooft het benzineverbruik op een zondag ongeveer tien à elf miljoen liter of 10 % van het weekverbruik⁽¹⁾. Het loonde klaarblijkelijk wel de moeite.

Eerst verscheen er humor in de vorm van moppen. Dan verschenen humoristische prenten in de Pers.

Wat de tekeningen betreft vinden we er o.a. van *Alidor* in De Gentenaar 6-12-1973, *Breysser* in Het Volk 28-12-1973, *Nesten* in De Nieuwe Gids 29-11-1973, *Pil* in De Gentenaar 5 en 29-11-1973, 5 en 10-12-1973, *Punch* in Le Soir 20/21-1-1974 en *Zak* in De Gentenaar 28-11-1973.

Inzake moppen reageerden eerst voetbalsupporters die door de autoloze zondagen hun ploeg de zaterdag dienden aan te moedigen.

Op de tweede zondag hoorden we :

- 't Is verre gedaan met de olieschaarste
- Waarom dan ?
- A.A. GENT en F.C. LATEM zitten al zo diep in de put dat ze bijna olie hebben⁽²⁾.

A.A. GENT en F.C. LATEM waren de twee voetbalploegen die op dat ogenblik aan 't staartje bengelden.

---

(1) Zie o.a. De Gentenaar 13-11-1973.

(2) Opgetekend te Sint-Martens-Latem door R. Van den Abeele

Varianten :

- In Gentbrugge is de autoloze zondag opgeheven
- Ja ?
- De Gantoise (A.A. GENT) is derwijze gezakt dat ze op een oliebron zijn gestoten⁽³⁾
Het voetbalveld van A.A. GENT is op het grondgebied Gentbrugge gelegen.
- Die naar de voetbal van Gantoise wil gaan, mag de zondag met de auto rijden
- ?
- Ze zitten zo diep in de put dat ze op olie gestuikt zijn⁽⁶⁾.

Op de eerste autoloze zondag mochten de bromfietsen nog de baan op. De zondag daarna, op 25 november 1973 was 't ook voor hen afgelopen.

- Zijt ge gisteren ook met de fiets geweest ?
- Ja, vorige zondag geen auto's, nu geen brommers, wat zal het toekomstige week zijn ?
- Weet ge 't nog niet ? De volgende week is het de beurt aan de allumeurs⁽⁵⁾.

Voor Nederland hadden de oliemagnaten de oliekraan volledig dicht gedraaid ! Niet elkeen draagt een Hollander in het hart, vandaar stamt het uitdagend gezegde :

- Als Arabier vermoed in Holland gaan tanken !⁽⁶⁾

Met zinspeling op de woorden hoorden we ook nog de volgende vervorming :

- In de laatste tijd zijn uit de Zoo te Antwerpen de olifanten verdwenen en vervangen door gasfantten.⁽⁷⁾

Een min kies gezegde spot aldus :

- Een autoloze man zoekt een autoloze vrouw om op een autoloze zondag "petrol" te geven.⁽⁸⁾

In het kader van de benzineschaarste heeft te Oostakker een studentengrap plaats gehad. Enkele studenten wilden waarschijnlijk voortijdig de benzinerantsoenering invoeren, een grap die beter geschikt was voor één april. Ongeveer vierhonderd autorijders waren er het slachtoffer van op zaterdag 9 december 1973.

Vrijdagavond even na twintig uur was er in de gemeente met ongeveer negenduizend inwoners van wal gestoken met de distributie van volgende gestencilde tekst⁽⁹⁾, schijnbaar afkomstig van de gemeentelijke overheid of beampte :

---

(3) Gehoord te Zelzate door R. Pervost

(4) Gehoord te Gent door J. Mulert; gestuikt = gestoten

(5) Opgetekend te Gent door J. Mulert; allumeurs = aanstekers

(6) Gehoord te Gent door Mej. J. Somers

(7) Idem

(8) Genoteerd door R. Pervost

(9) Bezorgd door M. Daem

SPOEDBERICHT

betreft: Brandstof-rantsoenering met betrekking tot motorvoertuigen met een cilinderinhoud groter dan 50cc.

Aan de bevolking van de gemeente Oostakker,

Gelieve onderstaand formulier duidelijk ingevuld af te leveren op het gemeentehuis (afdeling Bevolking) op ZATERDAG 9 december 1973 enkel tijdens de bureeluren tussen 9 uur en 11 uur.

Nadien worden geen formulieren meer aanvaard.

Dit formulier geldt als attest tot het bekomen van rantsoeneringszegels op latere datum. Verdere inlichtingen (aantal zegels, plaats van afhalen, datum, enz.) worden later meegedeeld.

voor het College van Burgemeester en
Schepenen,
(get. onleesbaar)

Aanvraagformulier :

naam : .....
voornaam : .....
geslacht : .....
geboortedatum : ...../...../.....
geboorteplaats : .....
beroep : .....
adres : .....straat ..... nr
aantal voertuigen : .....
cilinderinhoud ..... nummerplaat .....
.....
.....

Bestaat voor U de mogelijkheid tot het gebruik van openbaar vervoer : .....

Gemiddeld aantal km in de week .....km

Ondergetekende verklaart hierbij dit formulier naar waarheid te hebben ingevuld,
handtekening :

De grap lekte reeds dezelfde avond uit. Een buur van de gemeentesekretaris had het formulier in de bus gevonden en ging om inlichtingen bij deze laatste, met het gevolg dat twee politieagenten op patrouille werden gestuurd. Laat in de avond konden ze nog twee studenten betrappen terwijl ze het fameuze "spoedbericht" aan het rondragen waren. Doch het was totaal onmogelijk nog dezelfde avond de inwoners te verwittigen dat het om een grap ging.

Velen beschouwden het formulier als echt en waar en spoedden zich op de zaterdagochtend naar het gemeentehuis. Men schat dat een paar duizend mededelingen in de brievenbussen terechtkwamen. Het viel dan ook niet te verwonderen dat het anders zo rustige dorpsplein te klein was voor de vierhonderd door elkander wriemelende auto's om een parkeerplaatsje te vinden.

Sommige slachtoffers konden lustig om de grap lachen; anderen vonden minder smaak in de vroegtijdige aprilgrap, vooral de overheid, bij zover dat de studentengroep "De Geuzen-Vespers" zullen worden vervolgd voor valsheid in geschrifte, aangezien ze zich onrechtmatig inlieten met het openbaar ambt.⁽¹⁰⁾

Wij willen er nog aan toevoegen dat olie ook troef was in de carnavalstoeten van 1974. Iedereen wilde spotten met de oliekrisis. Te Aalst op 24 februari 1974 had de studentenklub *Universitas* een "Biermobiel" ontworpen die erop gericht was alle olie- en sjeikproblemen op te lossen. De *Ui* was er met alternatieve vervoermiddelen zonder olie; de *Kaloeterkabassen* met hun klaas (W. Claes) Vaak en de Oliesjeikszaak (Ibramco).⁽¹¹⁾

M. BROECKHOVE

BOEKBESPREKING

Herwig OOMS, o.f.m. — Gaston BRAIVE: Gids voor de kerkelijke wetenschappelijke bibliotheken in België. Brussel, 1971, 67 blz.

De "Vereniging van religieus-wetenschappelijke bibliotekarissen", een sectie van "Vereniging van archivariissen en bibliotekarissen van België" gaf deze belangwekkende gids uit.

Negenenvijftig bibliotheken krijgen een uitstekende steekkaart, met vermelding van telefoon, bibliotekaris en personeel, gebruikerskring, leeszaak en openingsuren, aantal banden, tijdschriften, bijzondere kollekties, incunabelen, wiegedrukken, handschriften. Op deze wijze weet elke vorser welk een bron hij ergens kan aanboren, en in welke voorwaarden. De abdijen met een wetenschappelijke bibliotheek bekleden enigszins de ereplaats, b.v. Achel, Assebroek, Averbode, Bornem, Dendermonde, He-

kelgem, enz. Leuven biedt een verrassend hoog aantal, door het feit, dat ook missiehuizen daar hun bibliotheek ter beschikking stellen. Heverlee telt er aldus zes, Sint-Truiden twee.

Het geheel is tweetalig opgevat, met een Nederlandse inleiding van H. Ooms en een Franse van G. Braive. De inlichtingen zijn in het Nederlands of Frans gesteld in verband met de taal in voege in de betrokken bibliotheek.

Herwig Ooms publiceerde in 1959 "Onze-Lieve-Vrouw in Limburg", een studie van 246 blz., een luxe-uitgave met waardevolle illustraties. Deze Gids biedt vele mogelijkheden, waaraan vorsers vaak weinig denken.

R. van der Linden

---

(10) Zie ook *De Gentenaar* en *Het Volk* van 10-12-1973.

(11) Zie ook *De Gentenaar* van 25-2-1974.

J. LAUWERS, Geschiedenis van Berg. 168 blz., grondkaart, ill. 120 F. Uitg. Gemeentebestuur Berg of J. Lauwers, Gillijnsstr., 46a 1910 Melsbroek.

De vorser Jos Lauwers bracht lijvige publikaties voor Steenokkerzeel, Diegem en Nossegem. Thans leverde hij de geschiedenis van Berg, zodat de Brabantse witloofstreek er zich kan op roemen stilaan voor elk dorp een historische schets te bezitten. Berg ligt op de grens van de zandleemstreek en piept aldaar reeds naar de Kempen. De naam stamt van de verhevenheid van de bodem. Daal tussen Berg en Nederokkerzeel

kent dezelfde oorsprong. De merkwaardige St.-Lambertuskapel die dateert uit het midden van de elfde eeuw, verviel tot puin sinds het begin van onze eeuw. De wijken van Berg bevatten nog oude stempels en merktekens met een hoeve of kapel. Ook heem- en volkskundigen vinden belangwekkende gegevens in dit knap werk.

R. van der Linden

J. van Haver, Een 19e Eeuws verzamelhandschrift. Bijdrage tot de Nederlandse Incantatieliteratuur. In Jaarboek XXIII (1970) Kon. Belgische Kommissie voor Volkskunde, Kortenberglaan 158, 1040 Brussel. 133-200.

In het raam van de Nederlandse volkskundigen tellen we weinig deskundigen inzake incantatieliteratuur. Het stemt immer tot hoge blijdschap wanneer een uitvoerige studie in dit opzicht verschijnt.

In zijn uitgave **Een oud Mechels Bezweringsformulier** vermeldde F.M. Olbrechts een handschrift II dat hij even in bruikleen had gekregen en zorgvuldig had overgeschreven. De belangstelling van Mevrouw Olbrechts-Maurissens voor het werk van haar echtgenoot was aanleiding tot een nieuw onderzoek van de tekst. Ons medelid prof. dr. J. van Haver stelde vast, dat het handschrift als een zelfstandige en rijke compilatie kan bestempeld worden en zorgde voor een uitstekende uitgave in Jaarboek 1970 van de Kon. Kommissie voor Volkskunde. Eerst krijgen we de oorsprong van het handschrift bij de familie Verelst te Berlaar, de argwaan van de familieleden, de beschrijving en inhoud van de tekst. 31 onafhankelijke nummers kwamen aan bod, nummer 1 van a tot h.

De verzameling treft in eerste instantie door de eenheid. Hoe de bewuste keuze tot stand kwam, blijft een vraagteken. De toverij krijgt de ruimste plaats toegewezen. Ziekten en ziektesymptomen worden verward, zodat men moeilijk kan oordelen over de verscheidenheid van kwalen. Teksten inzake beveiliging in de strijd tegen vijanden of aanranders komen veelvuldig voor. Twee varianten van het Gebed van Keizer Karel mogen als een verrassing aangestipt worden. Een paar malen komt een Franse zin of een Frans woord voor. Verschillende graden van toverij worden behandeld. De bezweringen van toverij vormen als een cyclus. Stilitisch zijn de bezweringen arm door onvolledige en onduidelijke zinnen. De verzameling beduidt een verrijking van onze kennis en van onze reeks Nederlandse incantamenta. Honderddrieënvijftig noten bevatten niet alleen uitleg bij en voor de tekst, maar beduiden een reeks diepzinnige en rijke verklaringen voor elke belangstellende.

R. van der Linden

H. Stalpaert, Het sprookjesarchief uit de nalatenschap van Amaat Joos. Jaarboek XXIV (1971) Kon. Belgische Kommissie voor Volkskunde, Kortenberglaan 158, 1040 Brussel, 123-218.

Deze uitvoerige en grondige studie zou tegelijk als ondertitel kunnen dragen: **De verhouding van de tekstopnemer tot de opgenomen sprookjestekst.**

(W. Duym, Album prof. dr. Baur).

De publikatie omvat drie delen: 1) Algemene Inleiding met een bondige biografie van Amaat Joos, de verhouding

Guido Gezelle en de Oost-Vlamingen, Joos en de studie van de volkstaal, het volksvertelsel met de uitgave van zijn Vertelsels, het sprookjesonderzoek in Vlaanderen, Joos en de uitgave-metodiek, en de eigentijdse kritiek, de nalenschap van handschriften, beknopte inventaris van het Joosarchief, met een bijlage over de verzamelaars. 2) Algemene Inventaris van het sprookjesarchief van Amaat Joos. 3) Uitgave van een kleine keus sprookjesteksten met een verantwoording, de tekstuitgave, de bronnen, sprookjesteksten.

Deze opsomming bewijst hoe de auteur in de titel één naam aangeeft, maar in werkelijkheid aan de hand van deze persoon een hele periode doorgrondt, met een wisselwerking tussen twee provincies, waar de invloed van Guido Gezelle verrast (zo ook voor Limburg — Nederl. Volksk. Bibliografie XI, VII Guido Gezelle en de Limburgers), een puike ontleding van Amaat Joos en zijn waarde voor de volkstaal, het vertelsel, de sprookjes, zijn medewerkers of verzamelaars, vooral zijn methode en zijn uit-

gaven. Het leven en streven van taal- en volkskundigen bij het einde van de vorige en het begin van de huidige eeuw wordt keurig belicht, in het Waasland en in de personen die er enigszins bij betrokken zijn. De medewerkers van Joos stammen o.a. uit St.-Niklaas, Hamme, St.-Antonius-Brecht, Schelle, Alsemberg, Brugge. Vlaanderen beleeft dan dé bloeiperiode van het Idioticon, het woordenboek van de gewestelijke woordenschat. Het sprookjesonderzoek vormt de hoofdschotel, voor Joos zonder inleiding over de gevolgde methode, zijn manier voor de indeling van zijn vertelselstof, zijn zoeken naar bijval op de boekenmarkt, zijn rampzalige werkwijze aan de hand van een vergelijkend onderzoek van uitgave en handschrift. De verfraaiingsvirus o.a. besmette vreselijk, zijn kommer om de taal, zijn toegeving aan de smaak van de tijd. Deze uitgave is een modelstudie inzake het sprookjesonderzoek, hoe een vorser een persoon en zijn werk diepgaand kan ontleden en onverbiddelijk kan ontmaskeren.

R. van der Linden

E. I. Strubbe, De rechtelijke volkskunde. In Jaarboek XXIII (1970) van de Belgische Kommissie voor Volkskunde, Kortenberglaan 158, 1040 Brussel, 110-131.

Ons tijdschrift heeft met betrekkelijke regelmaat de aandacht gevraagd voor de uitzonderlijke waarde van de Jaarboeken van de Koninklijke Kommissie voor Volkskunde. Sinds 1939 verstrekken deze boeken een klaar overzicht over de bibliografische stand van zaken voor de volkskunde in Vlaanderen. In Jaarboek XXIII krijgen we een nieuw geluid. Tevoren bezorgde menig jaarboek een bijdrage over een of ander museum, maar sinds 1970 neemt deze publikatie ook uitvoerige bijdragen op, die dubbel en dik de bekendheid buiten de kring van de leden en de medewerkers van de kommissie verdienen.

Eg. Strubbe omlijnt bij het begin de kiese toestand: **De rechtelijke volkskunde is als afzonderlijk vak van de volkskunde nog in het beginstadium van haar ontwikkeling.** Hij bepaalt de waarde en de ontwikkeling van het volksrecht en het volkse recht. Pas in de

tweede helft van de middeleeuwen erkent het recht alle volksgebruiken en -opvattingen niet meer als rechtsgeldig. Juristen bestreden volksgebruiken als onduidbaar. Humanisten zochten in de volkse rechtsgebruiken een kans om te leren en de geest te verlichten en belandden onvermijdelijk in de rechtsgeschiedenis. Juristen meenden overblijfselen van het oude recht te ontdekken. Niet-juristen letten op de volksgebruiken en -opvattingen die naar de maatstaf van beschaafde (?) kringen de onwetendheid van de volksklasse illustreerden. Schrijver toont de ontwikkeling van de historische rechtsschool (ontstaan begin 19e eeuw), de houding van Jakob Grimm, van de Deutsche Rechtsaltertümer, de opkomst van de etnologische rechtsschool. In de tweede helft van de 19e eeuw verschijnt een afzonderlijke studie over Le folklore juridique des enfants van Henri Gaidoz en E. Roland.

Alfons de Cock behandelt in 1903 in Volkskunde dit weinig bestreden terrein en sindsdien zien merkwaardige studies het licht in Frankrijk, Duitsland, Italië, de Verenigde Staten. De studie van de rechtsgebruiken heeft in de moderne beoefening van de rechtelijke volkskunde vijf strekkingen nagelaten: de raditionele, de positief-rechterlijke, de

ethnologische, de rechtshistorische, die van het volkse recht (eigenlijke juridische volgens auteur). Voorbeelden verklaren het bestaan van het volkse naast het wettige recht. Rechtelijke volkskunde heeft een belangrijke betekenis voor de kennis van het wettige recht.

R. van der Linden

P. Marcel J. VAN KERCKHOVEN, Jozefiet, Oud - Geraardsbergen. Verklaring van straatnamen. 44 blz., 4 ill., Uitg. Stadhuis, Kulturele Aangelegenheden, of Sint-Jozef-instituut, Karmelietenstraat., Geraardsbergen.

De auteur behandelt op wetenschappelijk verantwoorde wijze de naamgeving van zevenendertig straten. Daar zijn er leuke en gewone bij: Het Boerenhol, De Bleek, De Gaffelstraat, De Duivenstraat, enz. Het werk heeft waarde, niet alleen om de voorafgaandelijke opgave van de vele geraadpleegde bronnen, maar beslist om de vele rijke gegevens die de auteur aan elk van deze straten gebonden heeft: geschiedenis en aardrijkskunde, nederzetting, volksdevotie, uithangborden en opschriften, stroom-

en riviernamen, ikonografie, kunst en gebouwen allerlei, molens, brouwerijen, Franse vertaling, ziekten als lepra, aanwijzingen van stadsdelen op een schilderij, enz. De titel van de uitgave "Oud-Geraardsbergen" klopt niet met de inhoud. Het betreft de verklaring van straatnamen, maar dat in de ruimste zin, zodat allerhande takken en vakken om de hoek komen zien. Het gaat om 44 blz. gedegen geschiedenis van Geraardsbergen.

R. van der Linden

Guillaume MICHIELS. Retrospectieve Jules Fonteyne. Brugge. Groeningemuseum mei-juni 73. Leven en Werk, 5-21, kataloog 23-49, 33 buitentekstplaten, gekleurde ets op kaft. Inleiding v. Fernand Traen. Uitg. stad Brugge.

Wij zoeken naar sociale toestanden, volkstypen, spelen, gebruiken, volksvermaak, enz. Soms kunnen we het ontdekken, waar we het niet zoeken, nl. bij onze artiesten. In dit opzicht is en levert Jules Fonteyne een rijke bron. De retrospectieve en de kataloog bewijzen dat sterk. Het uitzicht van de volkswijken, de mensen opeengepakt en geplakt in stegen en beluiken, de fruit- en vismarkten, enz. Kantwerksters op de koer van een armzalig fort, vuilbakraapster en blinde vioolspeler, aardappeleter scheppen scherp de atmosfeer van Brugge met het beeld van armoe, pittoresk en vol humor. Deze armoe zal ook in andere steden hebben bestaan, maar de artiest tekent die met de eigen sfeer. Daarnaast biedt hij u processies, volksvermaak, dansers, fijnzinnige illustraties

voor werken van Streuvels (Volksboeken. Vertelsels van 't Jaar Nul), Timmermans (De zeer schone uren van Juffrouw Symforosa), K. De Wolf (Uit het Leven van Toontje Tuymelaere en Maatje Mus, Hier Weerom Brugsch Volk), de plakalmanak van Biekorf in 1914, enz. De volksmens, de burger en burgeres, het kind, hun kenmerk en kader, hun vak en vermaak en dies meer, uit het einde van de vorige en de eerste helft van onze eeuw te Brugge, heeft Jules Fonteyne op schalkse en schone wijze geëetst, getekend en geschilderd. Het is een rijk dokument, vol verborgen waarden.

Guillaume Michiels heeft de artiest vaardig in het kunst-en volksleven van Brugge geschetst. (1878-1964)⁽¹⁾.

R. van der Linden

(1) Drs. W. P. DEZUTTER, Het stedelijk museum voor volkskunde te Brugge. Mededelingen 1. Brugge, 1973, 29: rol van Guillaume Michiels als eerste konservator van het museum. Zie Album Kunstschilder Guillaume Michiels, recensie OVZ XXXXV (1970) 36-38.

TRANSVAAL IN HET VLAAMSE VOLKSLIED*

In de omgeving van de Toegela-rivier ging het er zeer bloedig aan toe. Uit een brief van de Hollander Henri Slegtkamp vernemen we dat de Boeren met 250 man een berg bestormen waar 2000 Engelsen ter verdediging liggen en naar hij schreef was... "het geen vechten meer doch moorden"! Hij vervolgt dan nadat ze de wrede slag gewonnen hadden: "Den volgenden morgen kwamen wij op het slagveld en zooveel treurigs: stapels van Engelse soldaten, sommigen geheel verbrand, anderen kop van de romp; ik zal maar uitscheiden, het was te verschrikkelijk. Dat was met recht nog een slag uit vroeger jaren, doch gelukkig weer gewonnen. Engelse soldaten beginnen den moed te verliezen..."⁽¹⁷⁾. Dergelijke brieven werden alhier verspreid op grote schaal zodat de volkszangers geen moeite hadden om stof te verzamelen voor hun liederen waarin ze vooral de heldenmoed van hun taal- en rasgenoten bezongen en het gedrag van de Engelsen afkeurden:

Voorb. 12 : LIED OP DEN MOED DER TRANSVAALSCHEN BOEREN

Wijze : Colijn een brave Boerenzoon.

Wendt men een blik naar de Transvaal,
Daar zag men den krijg ontbranden,
Wijl men de Boeren al te maal
Zag strijden voor hun haard en landen.
De vrijheid hun steeds ingeplant,
Der vad'ren deugden niet vergeten,
Bewaken zij hun Vaderland,
Naar hunnen plicht en hun geweten. (bis)

Ziet hen daar onverschrokken staan,
Hoe zij Langnek-pas bewaken,
Zij hielden schoon, die toegangsbaan,
Wijl zij menig vijand raken.
Hun buks bestuurde zij zeer goed,
Hun oog en hand zoo vast in 't mikken,
Pleugden zij toen des vijands bloed⁽¹⁸⁾
En deden 't Engelsch hier verschrikken. (bis)

't Was wapenstilstand in het land,
Colly kwam de spitskop nad'ren,⁽¹⁹⁾ ⁽²⁰⁾
Hij dacht hier houd ik heerlijk stand,

(17) Gentsch Museum : "Een Hollandsche Jongen" 8-4-1900, nr. 4, blz. 77

(18) Pleugden : lees : plengden

(19) Colly : lees : Colley : aanvoerder van een Brits Bataljon.

(20) Spitskop : de top van de Langnek-pas.

* Vervolg OVZ XLIX (1974) p. 26-40.

Maar zag toen den moed der vad'ren.
Zij kropen deftig naar dien top,
Schoten menig vijand neder.
Het kosten Colly ook zijn kop,
Hij zag eng'land nimmer weder. (bis).

Aan wien de schuld van menschenmoord,
Vanwaar die annexatie-plannen,
Van al het gruw'len ongehoord,
Waar die recht wordt uitgebannen.
De Brit zoo graag op heerschappij,
Wilden toen de Boeren dwingen
Juich nu Transvalers! juich nu vrij
Wil uw vrijheidslied nu zingen. (bis)

Uw stamverwanten in Euroop'
Willen uwen moed bezingen,
Dat gij zoov ol vertrouwen, hoop
op God, u toen niet liet dwingen;
Zij stemmen vrolijk met u in
Leve de Transvaalsche Boeren;
Want vrij te zijn dat is hun zin,
Laat de vijand dan maar loeren. (bis).

De vad'ren deugd is niet ontwaard,
Leve onze stamverwanten;
Hun heldenmoed blijv' steeds bewaart
En klinkt tot de verste stranden.
De vrijheid blijv' hun ingeplant,
Neêrlandsch moed is niet bezweken;
Al is ook ginds hun Vaderland,
In de Afrikaanse streken. (bis).

Uit een relaas van een Amerikaans joernalist die te Bloemfontein verbleef in december 1899 vernemen we dat de straten er krioelden van burgers uit Zoutpansberg en Ladybrand. Zelfs Boeren vergezeld van drie of vier zonen kwamen hun weinig talrijk leger versterken. Zij bereidden zich voor op de Slag bij de Modder-rivier op 28 december 1899, één van de beroemdste uit de Transvaalse onafhankelijkheidsstrijd, waarbij ongeveer 15.000 Engelsen tegenover 5.000 Boeren stonden.⁽²¹⁾

In een vliegend blad, gedrukt te Aarschot bij F. Seldeslachts-Ingelberts, bezingt men andermaal de treurige geschiedenis van een volk dat vol verlangen is naar vrede en vrijheid :

Vorb. 13:: **TREURIG LIED** over den wreedden oorlog van **ENGELAND & TRANSVAAL**. Heldenstrijd der Boeren (op een schoone wijze).

Hoe kan den grooten God het toch verdragen
geheel Europa roept het is een schand
duizenden menschen zijn er al verslagen
o Engeland! gij zijt de schuld daarvan
die arme Boeren zoo doen lijden

(21) Gentsch Museum : Een Amerikaanse Journalist bij de Boeren. 21-1-1900, nr. 4.

en strijden voor hun eigen vaderland
't is schand 't is schand
wreeden minark van Engeland.⁽²²⁾

Hoe langen tijd zal die wreedheid nog duren
God weet wanneer komt daar een einde aan
Arme soldaten gij moet het al bezuren
door poeiër en lood de wreede dood doorstaan
en vrou en kinderen moeten lijden
terwijl den man srijd voor zijn vaderland
't is schand 't is schand
wreeden minark van Engeland.

Van dezen oorlog wordt er veel gesproken
geheel den wereld is er door gestoord
hoe menig mensch zijn bloed is er al vergoten
onschuldig door het wreed kanon vermoord
Wel arme Boeren gij zijt toch slaven
gij hebt niets misdaan hebt gij dat verdient
't is schand 't schand
zoo moeten strijden voor uw vaderland.

Kosten wij u maar komen bijstand geven
arm en rijk wij zouden u bijstaan
wij zouden Engeland dan wel doen beven
doen kriveeren, van honger en dorst vergaan
laat ons den goeden God aanroepen
dat hij de Boeren geeft de onverhand
't schand 't is schand
zoo moeten strijden voor hund vaderland.

Welk mensch op aarde heeft geen medelijden
als gij zult lezen gaan dees droevig lied
ja arme Boeren, gij zult welhaast verblijven
schep maar moed verliest de hoop toch niet
den Engelschman moet hem begeven
hij moet vergieten zijn laatste druppel bloed
schep moed schep moed
wilt niet meer sparen het Engelsch bloed.

De overwinningen van de Boeren werden met veel sympathie ont-
haald bij hun taalgenoten in Vlaanderen. De Engelse verdrukkers kregen
weinig lovende kritieken terwijl onze liedjeszangers dweepten met
Kruger en Stein, twee vooraanstaande figuren uit de politiek tijdens
de strijd :

Voorb. 14 : DE BOEREN GEWONNEN

— Nieuw Kluchtlied —

Een machtigen vreugdekreet
Weergalmt wijd en breed,
Door gansch Europa rond
Zoo als ik u verkond;

---

(22) minar : lees : monarch

Goed nieuws uit den Transvaal
De Boeren hard als staal,
Kloppen zoo wel als 't kan
Al op den Gentleman!(23)

Refrein : Ja, met kloeken moed
Wagen zij lijf en bloed
En geven geen genâ
Roept dus : hip ! hip ! hoera !

De Boers zijn boos en fijn
Men weet niet hoe 't kan zijn,
Hunne kloekmoedigheid
Iever en wijs beleid
Stel ik hier als voorbeeld
Die zulke spreuken teelt,
Als Oom Kruger en Stein
Moeten dapper mannen zijn.

Dit had hij niet verwacht
Den fieren Britsen schacht,
Die d'overrompeling
Der Boers ter harte ging.
Wordt nu door hun geklopt
Tallen kanten weggeschopt,

.....

Slaat vijf Engelschen dood.
Men lokt hun diep in 't land
D'Engelschen met verstand,
In moeras, berg en dal
Klopt men hun overal.
En dat met leeuwenmoed
Strijd den Boer dapper goed,
En geeft in plaats van goud
De Djekken van de knout.(24)

Eere die dappere Boers
Die menig wakkere toers,
Den John al heeft gespeeld
Den strijd hun niet verveelt.
Kinderen van twaalf jaar
Wagen zich in 't gevaar
Flink schot uit hun geweer
Lapt eenen Djek ter neer.
Den Generaal Joubert(25)
Hem ook zij tot eer,
Voor zijnen heldenmoed
Transvalers scheidt maar moed.

---

(23) De Brit

(24) Hiermee wordt bedoeld de "Jacks" of de Briten er van langs geven. Een kwaai knou toedienen in het zuid-afrikaans betekent trouwens: een kwade slag toebrengen.

(25) Joubert: Generaal in het Boerenleger met gespecialiseerd geurilla-techniek.

Want zulk een man aan 't hoofd
Den zegepraal beloofd,
Die ik u allen wensch
Als zanger en als mensch.

Slot refrein: Roept dus maar altemaal
Lang leve den Transvaal,
Hoofdsad Pretoria
Boerkens, hip! hip! hoera!

De strijd van de generaals, De Wet, Botha e.a., zou best vergeleken kunnen worden met een moderne guerilla-oorlog. De boeren kenden natuurlijk de gevaarlijkste streken waar ze hun vijanden heenlokten en welke hun gemakkelijke overwinningen opleverden. De liedjeszangers brengen waarlijk hulde aan de Boeren en leven mee met hun overwinningen die ze hartstochtelijk toejuichen. Daarbij trachten ze de Engelsen te kleineren en geven hun daarom de bijnaam van "Djekken":

Voorb. 15 : HULDE AAN DE BOEREN

Een machtigen vreugdekreet
Weergalmt wijd en breed
Door gansch Europa rond
Zoals ik u verkond.
Goed nieuws uit den Transvaal,
De Boeren hard als 't kan
Al op den "Gentleman".

Refr.: Den engelschman ja dien tiran
Die krijgt er ferme van,
Dat is gezond zoo een affront
Hij krijgt onder zijn kont.
Den engelschman ja dien tiran
Die krijgt er ferme van,
Ja 't zit er boven op
De d'jekken krijgen klopf.

De boers zijn rap en fijn
Men weet 't niet hoe 't kan zijn,
Hunne kloekmoedigheid,
Iever en wijs beleid,
Stel ik hier tot voorbeeld,
Die zulke spreuken teelt
Als Oom Kruger en Stein
Die dapre mannen zijn.

Dit had hij niet verwacht
Den fieren Britsche schacht
Die d'overrompeling
Der boers ter harte ging
Hij word nu weer geklopt
En overal weg geschopt
Want elken boerenschoot
Die slaat vijf djekken dood.

De boeren met verstand
Lokken hun diep in 't land,
In moeras, berg en dal,
Daarvan staan zij nu pal,
En dat met leeuwenmoed
Strijd den Boer dapper goed
En geeft in plaats van goud
De djekken van de knout.

Den generaal Botha
Die geeft ook geen gena
Hij strijd met dapperheid
Voor recht en voor vrijheid,
Ja zoo een man aan 't hoofd
Den zegepraal beloofd,
Die ik de boeren wensch
Als zanger en als mensch.

Na een tweede mislukte poging tot bemiddeling van Nederland tussen de Boeren en Engeland door Kruger, werd in December 1900 Kitchener opperbevelhebber in Transvaal. Hij was bovendien de veelbesproken figuur die de kampen oprichtte waarin de familieleden van de te velde strijdende Boeren werden ondergebracht. Het aantal van deze mensen in kampen overschreed in januari 1902 de 120.000, en daarenboven werden ze niet zo goed behandeld als de Engelse krijgsgevangenen. Over de behandeling van deze laatsten was de Engelse inspectie trouwens vol lof, wat blijkt uit het verslag van kolonel Herbert Steward die de opdracht had gekregen de toestand der krijgsgevangenen te rapporteren : " Ik begaf mij naar het kamp [= Heidelberg], waarin de soldaten waren geplaatst, en stelde het allertzorgvuldigste onderzoek in. Geen kamp kan gerieflijker zijn en van alle kanten ontving ik de verzekering, dat men niets anders dan vriendelijkheid van de Boeren had ondervonden. De rantsoenen, aan de manschappen uitgereikt, waren meer dan overvloedig, en werden mij beschreven met de woorden « net zooveel als zij wilden ».⁽²⁶⁾

Dit kon zeker niet van bevelhebber Kirchner gezegd worden zodat de " Djekken " het niet onder de markt kregen van onze volkszangers :

Vorb. 16 : **DE DJEKKEN**

(Zangw. : Madame Angot)

Ze moeten gaan oorlog voeren
Tegen 't volk van Transvaal,
Het dapper volk der Boeren,
Dat weet gij allemaal,
Ook, als zij daar zijn aangeland
Maakten zij goede sier,
Ze dachten : dat 's naar onzen tand
Oh yes! we blijven hier.

---

(26) LEYDS W.J. : De eerste Annexatie van Transvaal, ibidem, blz. 335-336.

Gulden schijven
Doen beklijven
In het rijke boerenland;
Gouden klompen
Hier uitpompen
Alles voor "Old" Engeland (2×)

Dan is de strijd begonnen
Van Boer en Engelschman,
De djek heeft eerst gewonnen,
Kijk dat al wezen kan...
Maar als de Boer eens zijne krachten
Gebracht had in de weer,
Dan moest de Djek hem anders achten,
Hij pochte nu niet meer...

't Was een vlieten
Van die pietien
Van het machtig Engeland,
Als de Boeren
Hunne roeren⁽²⁷⁾

Richten naar hun laffen kant... (2×)

't Was ook een zwaar karweitje
Nabij Magersfontein,
't Liep niet als van een leitje,
De Djek dronk er azijn...
Want als de Boer eens zijn soldaten
Gedrild had voor dien slag,
Het vluchten kon al weinig baten,
De Brit riep: "Oei en ach!"

't Was een kermen
Om erbermen
Van die groote mogendheid,
Tot die kleine
Tot die fijne
Boerenkrijgers vol beleid... (2×)

Spioenkop was nog 't kwaadste
Van heel die slachterij;
Wie gist hier de offers, raadt ze
Aan voetvolk, ruitelij?
Want als de Djekken kennis maakten
Met 't poeier van de Transvaal,
Hoe allen van hun stokken raakten
Ja die Khaki's altemaal!

Hoe ze vallen
Honderdtallen
Onder d'hand van 't Boerevolk
Hoe ze martlen

---

(27) Roeren = schietroeren, oude geweren uit die tijd.

(28) Botha Louis (1862-1919): Een van de Boerenleiders in de Tweede Vrijheids-oorlog. Hij was vervolgens Premier van de Transvaalse Kolonie (1907-1910) en de Eerste Premier van de Unie van Zuid-Afrika (1910-1919).

Hoe ze spartlen
In de naren doodenkolk... (2×)

De Wet en veldheer Botha⁽²⁸⁾
Zijn Kitchener nog de baas;
Een treinenkaper, de een ja
Maar ook een felle haas.
Ziet hoe de Lord zijn lange beenen
Al over 't slagveld zet,
Maar hoe hij loopt twee blauwe schenen,
Daar Krist Dewet weer is gered!

En de Djekken
Die nog mikten,
Schieten als een kalvrenbend,⁽²⁹⁾
Maar de Boeren
Hebben roeren,
Die nooit missen, 't is gekend... (2×)⁽³⁰⁾

Tientallen gebeurtenissen uit de epische strijd werden door de liedzangers-journalisten aan de Vlaamse gemeenschap kenbaar gemaakt en als het dan een overwinning gold dan zongen zij er lustig op los. Naderhand, toen de berichten uit het buitenland reeds uitgebreider en talrijker werden, schreven zelfs wekelijks verschijnende streekbladen over hun verre stamverwanten. Om het de gewone man duidelijk te maken schreef "Den Denderbode" uit Aalst, op 19 januari 1896 :

« — Bij de Boers : De aandacht der politieke wereld is thans gevestigd
« op den Transvaal, waarvan de oude bewoners, De Boers, te strijden
« hebben tegen de overrompeling der Engelsche kolonisten. De Boers zijn
« de afstammelingen der eerste Hollanders, die zich vóór drie eeuwen
« in Zuid-Afrika gevestigd hebben en waarbij zich later eenige Fransche
« Hugonoten, uit hun land verbannen, hebben gevoegd. »

Dergelijke korte berichtjes maakten de Zuid-Afrikaners zeer sympathiek in Vlaanderen en het kon niet anders of president Kruger werd bij zijn bezoek aan Europa in oktober 1900 alhier als een held ontvangen :

Voorb. 17 : LEVE PRESIDENT KRUGER

Een held is aangekomen
Op Europesche grond,
Ieder had reeds vernomen
Dat de oude Kruger komt.
Waar hij zich heen begeven
Of waar hij zich vertoont,
Het is een ieders streven
Dat men al de straten kroont.
Refr. : Lang leve president der boeren
Wij achten u altermaal
Laat de Engelschen u maar beloeren
De vrijheid is voor u de taal.

(29) Hiermee wordt bedoeld dat de troepen daar geheel ontredderd waren.

(30) In : Het Laatste Nieuws, 7-4-1901, bijv., blz. 1

In Frankrijk gestreden
Uw aankomst was vermeld,
Van al de overheden
Daarop zoozeer gesteld.
We willen recht uitroepen
Aan dit zoo moedig volk.
En u met eer begroeten
Als een echt Transvaalse tolk.

Neerland moet zijn geprezen
Daar het zijn hulp aanbiedt,
Aan 't Transvaalsche opperwezen
Dat hem geen moeite ontziet.
Dat men die koninginne
Zoo een jong krachdadig hert
Die brave Wilhelminne
Besparen alle smert.

Zoo zal die grijze Kruger
Al is hij nog zoo oud,
Zijn stand houden veel stugger
Voor het Transvaalsch behoud.
De trotsche duitsche keizer
Belooft zijn onthaal,
Aan Kruger, 't is veel wijzer
Dan een hert van staal.

Ik eindig hier mijn rede
Wij Belgen hier te gaar,
Ieder zal zijn te vreden
Wanneer die zaak is klaar.
Wij zijn ook Krugers vrienden
Lang leve voor Tranvaal,
Alle zijn we eensgezinden
Dit zweren wij al te maal.

Om het volgende voorbeeld te illustreren, laten we hier een gewezen volks- en marktzanger spreken. Deze liedjeszanger, Julien De Wolf, geboren te Erpe (bij Aalst) thans een dorpje verder wonend, Erondegem, waar hij gehuwd is, vertelde ons talrijke belevenissen uit zijn zang periode toen hij nog optrad in de straten, op de kerkpleinen en overal elders waar veel volk bij elkaar kon gebracht worden. Hier volgt dan het relaas van liedjeszanger Julien zelf :

" Tussen de jaren 1900-1910 was er een herberg, of een " Estaminet "
" zoals dat toendertijd genoemd werd, aan het station te Erpe-Mere,
" uitgebaat door Dook de Poeldenier, Judokus. Mijn schoonvader
" Aloysius Brondeel had jaren dienst gedaan in Hollands Indië als soldaat
" voor de Nederlandse kroon. In Erondegem waar hij geboren en getogen
" was, stond hij bekend als " Loddeken den Oostman ". Op zekere dag,
" in de vroege morgenduren, stapte hij af in het station van Erpe-Mere
" na tien jaren verblijf in Indië. Natuurlijk trok hij allereerst eens bij
" Judokus binnen nog steeds getooid met zijn witte uniform en een

" klein pakje onder de arm, zijnde de overblijvende schamele bezittingen
" uit Batavia.

" Het eerste nieuws dat hij in de herberg vernam van een dorpsgenoot,
" was dat zijn moeder drie dagen tevoren begraven was geworden. De
" vrouw had jaren op hem zitten Wachten en bidden om zijn behouden
" thuiskomst.

" Ik ben dan, jaren nadien, gehuwd met de dochter van de Oostman, die
" in zijn jeugd ook goed kon zingen want op ons huwelijk was hij mijn
" grote konkurrent. Het was trouwens op dit zelfde bruiloftsfeest dat hij
" mij een liedje overhandigde, hetgeen hij gekregen had van een onder-
" wijzer uit Zuid-Afrika, die het op zijn beurt sinds vele jaren in zijn
" bezit had. Het was in het Afrikaans opgesteld doch ik heb het altijd
" in onze Vlaamse taal gezongen om het beter verstaanbaar te maken.

Voorb. 18: DE MANNEN VAN TRANSVAAL

In het ver- re Trans- vaal In Zuid- A-fri-ka- land
is een eeu-wi-ge strijd voor de vrij-heid ont-brand
voor het va-der-land zoet en het hei-li-ge DC
bloed Veel lie-ver dood dan de En-gel-se slaaf of knecht.

In het verre Transvaal, in Zuid-Afrikaland
Is een eeuwige strijd voor de vrijheid ontbrand,
Voor het vaderland zoet en het heilig bloed
Veel liever dood dan de Engelse slaaf of knecht
Zelfs jeudige knapen die melden zich aan
Om mee met de dapperen ten strijde te gaan,
Het zijn allemaal jongens van het boerenbloed
Met fonkelend oog en heldhaftig gemoed.

Wel Pieter, gij zijt nog maar dertien jaar,
Uw moeder die vreest voor haar lieveling's gevaar;
Gij zijt slechts haar steun, haar hoop nog op aarde,
Uw broeders zijn allen naar het slagveld althans.
Wil vader niet mede gaan dat is toch een kruis,
Zuster, Anneken, blijft toch bij moeder thuis;
En ge weet, het is raak zo dikwijls ik schiet,
Als wij blijven zitten roeren de zwarten zich niet.

Er ontsprong aan het oog van de vader een traan,
Haal spoedig uw paard en laat ons dan gaan;

Zeg aan moeder en zus vaarwel, want het afscheid
Moet kalm zijn, koelbloedig en snel.
Op Eilandschate, op een sombere nacht,
Ontstond er een vreselijk, grimmige slag;
Vierduizend man Britten bestormden de rand.
Maar een handvol boeren die hielden daar stand.

Voorbij is de strijd op het bloedige veld,
Daar werd menige boer, maar ook Brit neergeveld;
Een Engels kapitein die zijn ronde daar doet,
En zocht of hij wellicht nog kameraden ontmoet.
Daar zag hij een gevallen schaar,
Een boer met een sneeuw witte baard en haar;
Een reuze gestalte, een ware grimas, een man,
Die wellicht vele stormen had doorbracht;
Zijn borst is doorstoken, nog ademt hij zwaar;
Zijn hoofd dwaalt doorzoekend alhier en aldaar,
Wanneer nu die vreemdeling zich over hem buigt
Dan spreekt hij een woord dat van zielsmart getuigt.

Het was maar een kind, maar hij streed als een man,
Ach breng hem toch hier dat ik hem omhelzen kan;
Vóór dat ik het leven vaarwel zeg voor goed,
Aan mijn kleine Pieter, mijn kleine Pahoet.
Een klein eindje verder, daar lag Pieter dood,
Met zijn vader getroffen door het moordende lood;
In de arm het geweer, zijn trots, zijn eer,
Maar in de patroentas geen kogeltje meer.
Daar lag nu het arme kind,
Met zijn lokken in de wind
Zo groette hem de avondzon,
Met een stervende straal,
God zegene Zuid-Afrika,
God zegene Transvaal!

In januari 1901 wordt een vals bericht verspreid door een Engels blad dat de Vlaamse rechtsgeleerde Maurits Jossen te Lourenzo-Marquez in een hospitaal overleden was, als gevolg van verwondingen opgelopen toen hij met een tweetal strijders uit de Boerenlegers gewichtige papieren naar de hoofdstad van Portugees Zuid-Afrika overbracht. Van een persoon, die op dat ogenblik in Zuid-Afrika verbleef, bekwam het dabblad "Het Laatste Nieuws" de stellige verzekering dat van een overlijden geen sprake was; hij leefde wel in gevangenschap doch stelde het goed. De berichtgever voegde bij zijn brief nog een liedje dat onder de Boeren reeds zeer verspreid was en veel gezongen werd.

Voorb. 19: PAUL KRUGERLIED

(Zangw. : Piet Hein)

Hebt je wel gehoord
Dat aan Gelderland's boord
Paul Kruger nu hier is gekomen,

Als bestuurder en tolk
Van het dappere volk
Wiens vrijheid en land zou genomen ?

Gesmaad,
Gehaat,

Gevloekt zij Engeland's daad !
Geschonden is het recht
Door roovers wreed en slecht...
Dat wreed hen straffe het Godsgerecht (2×)

Heeft men u verteld,
Hoe hard Roberts, die held,
Zich op vrouwen en kinderen ging wreken,
Van zijn leger, zoo groot
Onder leiders zoo snood
Toch de kracht van den Boer niet kan breken !

O schand !
Verbrand,

Geplunderd hoeven en land !
De vrouwen woest verjaagd,
Door honger wreed geplaagd,
Maar toch den Boer steeds onversaagd ! (2×)

Wat het lot mag zijn
Van dit volkje zoo klein,
Wij blijven Paul Kruger vereeren
Door ons allen erkend
Als Transvaals President,
Wat ook Engeland moge beweren !

Geloofd !
Geloofd !

Het grijze Boerenhoofd !
Geëerd blijft volk en taal !
Van Vrijstaat en Transvaal !
Eens moge komen hun zegepraal (2×)

Ook te Brussel interesseert men zich voor de oorlog in Tranvaal, vooral in 1901 toen de onderhandelingen met de neutrale landen bezig waren. Neutraal waren alleszins de volkzangers niet want zij beschouwden het als een heilige zaak. Zo hebben we een fragment van een lied kunnen bekomen van dichter-zanger Pier Verelst uit de Hoogstraat te Brussel, alwaar hij bekend en welbemind was. Vooral de zaterdag en de zondag kon men hem zien en horen in de volksbuurten van de Marollen waar hij telkens door een grote menigte omstuwd werd. Zijn sukses dankte hij wellicht aan het feit dat hij talrijke liederen ook in het Frans verspreidde. Pier Verelst, die toendertijd op "den Allée Verte" woonde, verspreidde een lied van een zevental strofen over de oorlog in Transvaal doch we kunnen het hier slechts gedeeltelijk weergeven. De zanger bezat ook een Franse versie voor dit lied en beide teksten werden gezongen op de wijze van "Le Petrol".

Voorb. 20 : Lied

Vrienden ik gaan u iets zeggen
En bijzonder wel uitleggen
Hoe het in Transvaal gaat
Met den Engelschen gulzigaard.

Daarom voor mij den Engelschman
Moet men verjagen uit Afrika
Met al hun boeven klik
[Onleesbare versregel]

Den boer is nogal fijn
Zij plaatsen zich achter hunne bergen
En vandaar zonder veel ambras
Krijgt hem gewis op zijne kas.⁽³¹⁾

Tot slot laten we hier een laatste lied volgen over deze Boerenopstand gemaakt door A. Van Vliet uit Paterson A.J., dat gezongen werd op de wijze van "Wien Neerlandsch Bloed". Het werd andermaal opgedragen aan Kruger en Steyn, waarin echter de andere grootheden van deze vrijheidsstrijd niet vergeten werden.

Voorb. 21 : LIED VOOR TRANSVAAL

Wien Neerlandsch bloed in d'adren vloeit,
Of zijn het Fransch of Duitsch,
Maar nu! als Afrikaners gloeit :
Als 't land hun tehuis.
Die zingen vrijheid bovenal,
Ons is dit grondgebied,
Geen vijand die het hebben zal,
Want God verlaat ons niet.

God gaf ons Botha en De Wet,
Beziel met moed en kracht;
Zij blijven in herinnering,
Bij 't later nageslacht.
Zoo mede, Cronj's dapperheid,
Als and'ren op de lijst,
Wier moed, gepaard met wijs beleid,
Der Britten haar vergrijst.

Wij geven Eng'lands eerd'ler deel,
De ware broederhand,
Dit gov'rement bracht u ten val,
Gij zijt reeds aan den rand.
Hun gouddorst, eerezucht en geweld,
Ontziet geen vrouw of kind;
En daar, waar 't kleine landen geldt,

---

(31) In : Het Laatste Nieuws, 16-7-1901, blz. 2.

Wordt 't onrecht steeds bemind.
Maar denk aan Bismarcks profetie,
Dat Eng'land vindt zijn graf,
In Afrika... en dat, door wie?
De Boertjes rek'nen af.
Laat af dus met uw dwing'landij,
Uw moord en plunderzucht;
Laat af !... want God staat aan hun zij,
Wees voor zijn macht beducht.

Zoo wordt het trotsche Albion,
Gestraft met eigen zwaard,
En daalt ! gelijk de avondzon
In glans voor deze aard.
Houdt moed ! vereenigd in den strijd,
En 't biddend hart daarbij,
Als christen volk !... En zingt om strijd,
Dat vrije volk zijn wij !⁽³²⁾

Uit deze voorbeelden blijkt dus niets anders dan lof en sympathie voor de Boeren in Transvaal terwijl de Britten er maar weinig groots in weerspiegeld worden. Vermits de liederen mogen beschouwd worden als een weergave van de geestesgesteltenis van het volk, met de zangers als spreekbuis van hun gedachten, dan moet het ons niet verwonderen dat zij al even strijdlustig waren in hun liederen ten tijde van de sociale strijd die in die zelfde periode volop woedde.

J. DE VUYST.

---

(32) In : Het Laatste Nieuws, 3-11-1901, bijv., blz. 3.

KONINKLIJKE BOND DER OOSTVLAAMSE VOLKSKUNDIGEN

Vereniging zonder winstoogmerk

De Bond bevordert de studie van de volkskunde en geeft sedert 1926 het tweemaandelijks tijdschrift « Oostvlaamse Zanten » uit, waarin volkskundige bijdragen en de resultaten van volkskundige enquêtes in Vlaanderen gepubliceerd worden.

De Bond schrijft ten laste van zijn Alfons de Cockfonds tweejaarlijks een prijsvraag over volkskundige onderwerpen uit, organiseert voordrachten, tentoonstellingen en reizen.

De Bond is eind 1968 gestart met een Kantwerkstersclub Sint-Katelijne, die cursussen in kantwerk organiseert, thans gespreid over vier jaar.

Raad van Beheer van de Bond : erevoorzitter : E. Boonen; voorzitter : Lic. R. van der Linden; ondervoorzitters : Lic. M. Daem en J. Pieters; sekretaris : M. Broeckhove; penningmeester : A.G. Homblé; leden : H. Depoorter, J. De Vriendt, Dr. R. Haeseryn, G. Hebbelynck, Lic. L. Hoste, G. Rouquart, R. Tondat, F. Van Bost, Prof. Dr. P.J. Vandenhoute, Lic. A. Van den Kerkhove, G. Van Peteghem en G. Weze.

Dagelijks bestuur van de Bond : voorzitter : Lic. R. van der Linden; sekretaris : M. Broeckhove; penningmeester : A.G. Homblé; leden : Dr. R. Haeseryn en G. Hebbelynck.

De Bond heeft daarnaast volgende permanente commissies :

Kommissie voor volkskundige Enquêtes : voorzitter : Lic. R. van der Linden; leden : M. Broeckhove, Lic. M. Daem, Dr. R. Haeseryn, J. Pieters en G. Weze; adviseurs : Lic. H. Arens en M. Van Wesemael.

Kommissie voor feesten en reizen : voorzitter : G. Weze; leden : M. Broeckhove, G. Hebbelynck, F. Van Bost, G. Van Peteghem, F. Van Belle en Dr. R. Haeseryn.

Het Museum voor Volkskunde, gesticht door de Bond in 1927 in het voormalige Museum voor Oudheden, Lange Steenstraat, is sedert 1962 overgebracht naar het Kinderen-Alynsospic, Kraanlei 63, Gent. De Bond beheert het Museum dat de Stad Gent bij besluit van 27-9-1931 in bescherming heeft genomen. Daartoe heeft de Bond een beheercommissie in het leven geroepen bestaande uit vertegenwoordigers van het Stadsbestuur en van de Bond.

Beheercommissie Museum voor Volkskunde : erevoorzitter : E. Boonen; voorzitter : G. Weze; ondervoorzitter en konservator : Dr. R. Haeseryn; sekretaris : M. Broeckhove; penningmeester : G. Hebbelynck; leden : H. Depoorter, Lic. L. Hoste, G. Rouquart, F. Van Bost, Prof. P.J. Vandenhoute, Lic. R. van der Linden, G. Van Peteghem en drie stadsafgevaardigden.

Dagelijks bestuur en aankoopcommissie van het Museum voor Volkskunde : voorzitter : G. Weze; ondervoorzitter en konservator : Dr. R. Haeseryn; penningmeester : G. Hebbelynck; sekretaris : M. Broeckhove.

(Vervolg van tweede blz. van de kaff).

35. **Voorzitter F. Van Es** ter ere Huldebetoon en Bibliografie. Inleiding « De Wals der Zestigjarigen » door Prof. Dr. P. DE KEYSER. 1954, 24 blz., 1 ill. Prijs : 50 F (leden 38 F) + 5 F porti.

36. **De 78ste Kattenschieting te Zaffelare** door Lic. M. DAEM 1970, 15 blz., 6 ill. Prijs : 40 F (leden 30 F) + 5 F porti.

37. **Cikorei** door Lic. R. VANDER-LINDEN (nr. XXXIII v. Uitgaven Kon. Bond...) 1973, 48 blz., 1 kaart, rijk geïllustreerd. Prijs : 80 F (leden 55 F) + 7 F porti.

38. **De Gentse Kant** door M. BROECKHOVE, met uitleg door Mevr. L. VAN DIJK-VANHOOREN (résumé en français) (nr. XXXIV v. Uitg. Kon. Bond...) 1973, 36 blz., 12 ill. Prijs : 105 F (leden 85 F) + 7 F porti.

39. **Kantwerkstersclub St. Katelijne - Kursus Cluny 2e leerjaar**. Prijs : 185 F + 7 F porti.

REEKS : UIT HET GENTSE MUSEUM VOOR VOLKSKUNDE

Verkrijgbaar op het Muséum voor Volkskunde, Kraanlei 63, Gent

1. **Uit de Geschiedenis van het Saffarke of Kogelljesje (mit emer d. Zusammenfassung)** door M. Van Wesemael. Prijs : 40 F + 5 F porti.

Elk bedrag vooraf storten op postrekening nr. 000-0096946-43, Bond Oostvl. Volkskundigen, Gent.

UITVERKOCHT zijn : Herdenkingsalbum Alf. de Cock - Het Stroodekkersbedrijf door Cl. Trefois - Lodewijk De Vreese Bibliografische studie - De Plattegrondsvormen van z.g. « Frankische Boerderijtypen en hun geografische Verspreiding in ons Land, door Cl. Trefois - De Draak van het Belfort van Gent in de Folklore, door Cl. Trefois - De Tinnepotgieterij te Gent door J. Boes - Galerij van Gentsche Typen door E. Andelhof - De Magie van het Poppenspel, door F. Van Es en anderen - Devotie tot de Heilige Donatus, door M. Broeckhove - Sint-Kristoffel. Legenden: Verering, Verspreiding, door

(Zie vierde bladzijde van de kaff)